

12.816—33. Ill. szám.

AZ ERDÉLYI REFORMÁTUS EGYHÁZ-
KERÜLET IGAZGATÓTANÁCSÁNAK

J E L E N T É S E

1931 NOVEMBER 1-TŐL
1933 NOVEMBER 1-IG.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CLUJ-KOLOZSVAR
MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.
1933

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsának jelentése 1931. november 1-től 1933. november 1-ig

---

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés!

Az elmúlt 1932-ik esztendőben főleg a súlyos gazdasági nehézségek miatt egyházkerületünk elnöksége, a püspöki szék és az igazgatótanács javaslatainak figyelembevételével eltekintett az egyházkerületi közgyűlés összehívásától, így mostani jelentésünk két évről számol be.

Hogy a közigazgatási jelentés vizsgálatára kiküldött bizottságnak a mult igazgatótanácsi jelentés megvizsgálásával kapcsolatosan adott utasításának eleget tegyünk, jelentésünket következőképen osztjuk be:

A közigazgatási jelentést két részre osztottuk, az I. rész az egyházmegyék közigazgatásával, az igazgatótanács ügykezelésével, az egyházkerület szellemi és hitéleti állapotával foglalkozik. E jelentést a III-ik ügyosztály előadótanácsosa állította egybe.

A II. rész, melyet a II-ik ügyosztály előadótanácsosa készített el, jelentést tesz az igazgatótanácsnak elvi jelentőségű és fontosabb határozatairól, a mult közgyűlés óta az egyházkerület ingatlanaiiban beállott változásokról, jóváhagyott adásvételi, csere, ajándékozási szerződésekről, az egyházkerületi építkezésekről és a jóváhagyott új tisztviselői díjlevelekről. A bírósági ügyekről általánosan számol be, az ítéletekről szóló jelentést a bizottsági utasítás értelmében mellőztük.

Tehát jelentésünk

I. része: Közigazgatási ügyek;

II. része: Az egyházkerületben az ingatlanokban történt változásokról, építkezésekről, díjlevélmódosításokról tett jelentés.

III. része: Tanügy.

IV. része: Iratterjesztés.

V. része: Vagyonügy.

I. Közigazgatási jelentés.

I. rész.

Az elmúlt két esztendőről teendő jelentésünk ismét nem egyéb, mint egy még szomorúbb kép vetítése, mint amiről előző jelentéseink beszéltek. Nemcsak egyházunkat, nemcsak tisztviselőinket, de egyre nagyobb mértékben híveinket is a folyton súlyosbodó, országunkat, de talán egész Európát gyötrő gazdasági válság sújtja porba. A munkanélküliség sok helyt az elemi csapásokkal is súlyosbított megélhetési gondok, a konverziós törvény miatt előállott bizonytalan helyzet nehézségeit legjobban az egyház érzi, egyházközségeink jövedelmei annyira leapadtak, hogy a saját háztartását sem tudja ellátni, hátrálékos sok helyt állami adóval, rovatokkal, nem egy helyt tisztviselői illetményeivel. Lelkészi karunk kongruája tovább csökkentefett, ma már 1200—1800 leu között mozog, amihez hozzájárul az indokolatlan és méltánytalan elbánás fölött érzett elkeseredés, hogy a többségi és kisebbségi lelkészek kongruája között különbség tétetett, sőt a római katolikus lelkészek kongruája is nagyobb mértékben utaltatott, mint lelkészi karunké. Hiábavaló volt minden intervenció, kérelmezés, parlament előtti interpelláció, e keserű megkülönböztetés megmaradt. Annyit sikerült Főtiszteletű Püspök úrnak és a neki mindenben segítségül levő Laár Ferenc képviselő, lelkésztársunknak kieszközölni, hogy az 1932. évre két millió leu rendkívüli segílyt kapott papságunk, s legutóbb az 1931. évi hátrálékos illetményeket állampapirokban sikerült kikapni. Az 1932. évből kifizetetlenül maradt három havi kongruát még mai napig sem sikerült kézhez venni, bár lelkészi karunk bükkaresti küldöttsége biztatást nyert ez iránt is.

A jövő évi állami költségvetés parlamenti tárgyalása előtt

és alatt ismét minden lehető meg fogunk tenni e sérelem orvoslására.

Hogy a taníttató lelkésztestvéreink helyzetén valamit könnyíthessünk, középiskoláinkhoz rendeletet küldtünk, hogy a sikerrel tanuló lelkész-gyermekeket tandíj- és ellátási díjakban lehető legnagyobb kedvezményben részesítsék; Főtiszteletű Püspök úr pedig taníttatási segélyek adományozásával igyekezett könnyíteni terheiken.

Az elmúlt két év legkiemelkedőbb eseménye volt, hogy zsinatunk megalkotta az I. t. c.-t, az egyházalkotmányt s bizottságai előkészítették a lelkészválasztási II-ik és a bíráskodásra vonatkozó V. t. c.-et is.

A vallásügyi törvény végrehajtási utasítása ma sincs még meg!

A súlyos gazdasági nehézségekben rejlik annak magyarázata, hogy a református nagyhetet sem tudtuk megtartani, ellenben Isten megsegítő kegyelmének köszönhetjük, hogy a református kórház Kolozsvárott ez évben megkezdhette áldásos működését; hogy milyen szükség volt reá, bizonyos arra, hogy rövidesen az ágyhelyek számainak felemelését kellett eszközölni.

A brassói kereskedelmi iskola épületének egy részét teljesen befejeztük, úgy hogy az idén már a tanítás az új tantermekben folyik.

Az áldásos munkát kifejtő nőszövetségek mellett sok helyt munkába kezdtek a férfiszövetségek is, reméljük, ha lassan is, e szövetség is, a nőszövetségéhez hasonlóan, kiépíthető lesz.

Az egyházkerületi belmissziói munka állapotáról Főtiszteletű Püspök úr fog jelentésében megemlékezni, a munka irányítására, a missziói tanács megalkotására a mostani egyházkerületi közgyűlésnek fogunk előterjesztést tenni.

A liturgia ügyében a zsinati határozatot igazgatótanácsunk kihirdette, s ennek alapján az egyes presbitériumok minden befolyástól mentesen dönthettek, melyik formát vették be.

Istentiszteleteink tartásában különösebb akadályt a hatóságok nem gördítettek, bár még fordult elő eset, hogy helyi hatóságok istentisztelet tartását rendelték el, minden esetben eljártunk a vallásügyi miniszter úrnál; a belmissziói munkát, a vasárnapi iskolát itt-ott akadályozták, Szilágy-

ságban egy ízben az ifjusági utazótitkárt letartóztatta a csendőrség, reméljük, hogy Főtiszteletű Püspök úr személyes intervenciója nyomán a jövőben ezektől megkíméltetünk.

Adott esetből kifolyóan kérésünkre a közoktatás- és vallásügyi miniszter úr 53888/6445—33. számú rendeletével intézkedett az illetékes szerveknél, megállapítván, hogy a templomokra nem kell kitűzni a nemzeti lobogót.

Hosszas utánjárás után a lelkészeink és családtagjaik is megkapták a korlátlan számú utazásra jogosító féláru vasuti utazási igazolványt, sajnos, nyugalmazott lelkészeinktől a vasuti kedvezményt a közoktatás- és vallásügyi miniszter úr 160721/14269—32. számú rendeletével elvonta, illetőleg nem engedélyezte.

Előterjesztést tettünk és Főtiszteletű Püspök úr személyesen is interveniált a vallásügyi- és hadügyminiszter uraknál, hogy amint a római katolikus vallású katonák részére rendszeresítettek lelkészi állásokat, nevezzenek ki református tábori lelkészeket is, a református vallású katonák lelki gondozására. Kérésünk elintézése még késik.

Igazgatótanácsunk 7065—33. sz. határozatával szabályozta a lelkészek és theologiai hallgatók külföldi tanulmányozásának ügyét, reméljük, hogy ez által sikerül a külföldi tanulmányozásokat gyümölcsözőbbé tenni.

Az egyházmegyék kormányzásában fennakadás nem állott be, az egyházmegyei tisztviselők a legnagyobb buzgalommal végzik teendőiket, itt-ott merült fel eset, hogy a vezető tisztviselők között surlódások voltak, reméljük, de az egyház mai megpróbáltatásai között el is várjuk, hogy ezek teljesen megszűnnek.

Az egyházmegyék esperesi vizsgálatairól tett jelentések sokirányú alapos munkáiról számolnak be, sajnos, hogy az egyházmegyei rovatatok elmaradása, az egyházközségek leszegényedése miatt a vizsgáló-bizottságok kiszállását a minimumra kell redukálni.

A lelkész aai ügykezelésében az esperesi jelentések szerint még vannak hiányok, még akad egy-egy notorius késedelmező, de a helyzet javult.

Generális vizitáció a kalotaszegi és nagyszombeni egyházmegyékben volt. E vizitációkról Főtiszteletű Püspök úr püspöki jelentése számol be.

Itt kell megemlítenünk, hogy egyházközségeink közül egyre többen kérik, hol indokoltan, hol kevésbé indokoltan a legátus fogadása alóli felmentésüket. Igazgatótanácsunk tudatában van az anyagi nehézségeknek, s egy-egy ünnepre egyes egyházközségeknek meg is adta a felmentést, de e helyről is figyelmeztetjük egyházközségeink presbitériumait, ne igyekezzenek szabadulni ez alól a több évszázados múltú kötelesség alól, amelynek terheit a vonatkozó szabályzat szerint ilyen esetekben ugyanis hordozniok kell. Fogadja szeretettel a gyülekezet az Ige ifju hirdetőit, teológiai fakultásunk ünnepi izenetét, s adjunk a kevésből az étellel egyre nehezebb harcot vívó ifju Thimoteusoknak.

Igazgatótanácsunk munkálkodásáról azt jelenthetjük, hogy minden munkásban megvolt a jóakarát és buzgóság. A munka sokasodik, a munkás öröldik fel, bár minden kérelmezőn segíteni lehetne, bár ne kellene könnyes szemekkel elmenni innen segílyt, állást, munkát kérőnek.

Iktatóra érkezett igazgatótanácsunkhoz 1931-ben (november 1-től számítva) 1989 drb., 1932-ben 10.750 drb., 1933-ban október 31-ével bezáróan 11.880 ügydarab, összesen 24.619 ügydarab. Ebből ellátott a II. ügyosztály (Almási Samu előadótanácsos) 2102 dbt, a III. ügyosztály (dr. Illés Gyula előadótanácsos) 8173 dbt, a IV. ügyosztály (dr. Darkó Ákos előadótanácsos) 3946 dbt, az V-ik ügyosztály (Mester Mihály előadótanácsos) 8417 dbt, a VI-ik (nyugdíjügy) 1996 darabot.

A darabokat igyekeztek az előadótanácsos aai lehető gyorsan feldolgozni, de a folyamatos munkát nagyban akadályozza, az igen nagy mértékűvé vált személyes tárgyalás, 20—30, de volt olyan nap is, hogy ötvennél is több volt a személyes tárgyalásra bejött felek száma; hiába intézkedett igazgatótanácsunk elnöksége, hogy legalább 11 és 1 óra között jelentkezzenek a felek személyes tárgyalásra, mindenkinek más dolga is van, reggel 1/29-től, délután is, személyes tárgyalások vonják el a komoly tanulmányozástól az előadókat.

Igazgatótanácsunk a mult közgyűlés óta november 2-áig 8 ülést tartott és pedig:

1932.	II. 18-án,	amely ülésben	77	ügyet
„	V. 26-án,	„ „	70	„
„	IX. 15-én,	„ „	63	„

1932. XII. 15-én,	amely ülésben	59	ügyet
1933. II. 9-én,	„	43	„
„ V. 11-én,	„	82	„
„ VIII. 24-én,	„	106	„
„ XI. 2-án,	„	65	„

intézett el, vagyis az elmúlt két évi ülésben intézett el az igazgatótanács 563 ügyet.

Az igazgatótanácsos aai az üléseken buzgón részt vettek.

Igazgatótanácsunkban a mult közgyűlés óta a a következő változások történtek: dr. Bene Ferenc aának egyházkerületi főgondnokká választása következtében megüresedett igazgatótanácsai helyére behívatott gróf Bethlen Bálint póttag, a lemondott gróf Vass Béla aa helyére br. Kemény Pál póttag aa, a nyugdíjbavonult Jancsó Sándor helyébe rendes tagul Farkas Jenő póttag, a nyugdíjba vonult Kovács Dezső aa. helyébe Nagy Endre póttag.

A tisztviselők sorában mindössze annyi változás történt, buzgó pénztári tisztviselőnk, Benedek Katinka állásáról lemondott, helyébe Csűrös Judit kisasszonyt alkalmazta ideiglenes minőségben az elnökség.

A munkabeosztás egyébiránt most is az volt, amint mult jelentésünkben ismertettük.

Az egyházmegyék vezetőségében a mult egyházkerületi közgyűlés óta a következő változások történtek:

A kalotaszegi egyházmegyének érdemes főgondnoka: dr. Tolcsvay Lajos aa. váratlanul elhunyt, helyének betöltése most van folyamatban.

A kolozsvári egyházmegye gondnoka: Gaál Jenő aa. e tisztéről lemondott, helyébe az egyházmegyei közgyűlés egyhangú bizalma dr. Schilling Dezső aát emelte.

A marosi egyházmegye. a főgondnokká választott gr. Tholdalagi Mihály aa gondnoki székét Nagy Endre marosvásárhelyi kollégiumi igazgató aával töltötte be.

A nagyenyedi egyházmegyében a lemondott gróf Tholdalagi László aa. helyébe Uzoni Kovács Endre aát választotta gondnokának az egyházmegye.

A nagysajói egyházmegye eseperesét: dr. Musnay László aát a Bethlen kollégium előjárósága főgimnáziumához rendes vallástanárul hívta meg, helyébe az egyházmegyei közgyű-

lés Gyenge György egyházmegyei főjegyzőt választotta meg. Az egyházmegyei lelkészi főjegyzőül megválasztott Sigmond János besztercei lelkész aa. megerősítése és igazolása ügyében igazgatótanácsunk a határozathozatalt felfüggesztette, míg az ellene folyó fegyelmi ügyben az eljárást a bíróság befejezi. A lemondott gróf Bethlen Pál főgondnok aa. helyébe főgondnokul Fejérváry Károly gondnok aa., az ő gondnoki helyére Borbély Kálmán aa. választatott meg.

Az orbai egyházmegye elhunyt főgondnoka, boldog emlékü Deák Imre aa. helyébe dr. Kelemen Zoltán gondnok aát, az ő gondnoki székébe Hadnagy Dezső aát választotta meg az egyházmegyei közgyűlés.

A széki egyházmegye érdemes gondnoka: dr. Schilling János aa. lemondott, helye most van betöltés alatt.

Az udvarhelyi egyházmegyében a lemondott Ugron János gondnok helyébe Nagy Kálmán aa., az elhunyt Péter Géza egyházmegyei lelkészi főjegyző örökébe Kiss Zoltán kecsetkisfaludi lelkész aa. választatott meg.

Több egyházmegyében volt ciklusos újítás is, de ezek eredménye változást nem jelentett a vezetők személyében.

Az elhunyt vezetőink emlékét e helyen is megőrökítjük, a lelépő munkásoktól köszönetünk kifejezése mellett veszünk búcsút, az új tisztviselőket bizalommal köszöntjük vezető munkásaink sorában s munkájukra gazdag áldásért imádkozunk.

Lelkészi karunkban sok volt a változás, a halál aratása is bőséges volt, a fáradtság sok lelkészünket biztatott a megérdemelt nyugalom keresésére, a szolgálatban lévők közül is sokan igyekeztek különböző okokból munkahelyüket fecserélni.

Elhaltak lelkészi karunkból: Lakatos Áron ny. héderfájai, Agyagási Gábor magyarfrátai, Fábián Lajos algyógyi lévita-, Bod László ny. szilágypéri, Székely Viktor holtmarosi, Gönczy Pál kiskendi, Juhász Izidor piskii, Péter Géza kányádi, Kósa Béla szamosardói, Kolumbán János vingárdi, Gáspár László ny. krasznahorváti, Beregszászi György somkeréki, Biró Áron felsőboldogfalvi, Lőrincz Gyula nyugalmazott, Zayzon Lajos torjai nyugalmazott, Jancsó Lajos ny. marosújvári, Székely Árpád monói ny., Benedek Árpád Kolozsvárhidelvei ny., Kiss Péter kolozspatai ny., Vályi János mezőméhesi ny., Nagy József ny. erdőszentgyörgyi, Jánó Albert hátszegi ny., Lőrincz Gábor magyarkályáni ny. lelkész aai,

Kakassy Márton ny. nagyteremi lelkész, Kovács Gyula ny. domokosi lelkész.

A jobb hazába költözött lelkésztestvéreink közül Jancsó Lajos hosszú évek során át volt a nagyenyedi egyházmegye esperese és az egyházkerület generális direktora, Vályi János pedig a nagysajói egyházmegye esperese.

Nyugdíjazásukat kérték: Kozma Imre marosludasi, Papp Dávid magyarfenesi, Kovács Ákos szamosújvári, Bőjthe Géza szemerjai, Antal Lajos dánváni, Erce Sándor krasznacégényi lévita, Bodor János szászvárosi, Pásztóhy Dénes szentmátéi, Czell Ignác bölöni, Érsek Elek szárazajtai, Kádár Andor székelyabodi, Muzsnay Károly sófalvi, Derzsi Lőrincz marosbogáti, Csekme Ferenc gernyeszegi, Nagy Mihály középlaki, Jancsó Sándor nagyenyedi, Csiki József medgyesi, Biró Áron felsőboldogfalvi, Bartha József mikefalvi, Kenderessy Lajos kajántói, Bitay Béla dévai, Gáspár László krasznahorváti, Nagy Albert backamadarasi, Kovács Lajos petrozsényi, Vinczi Domokos csekelakai, Bocz József köpeci, Csejdi Jenő árpástói, Bartók Dénes magyarigeni, Dali József nagykendi, Jakab József gidófalvi lelkész aai.

A nyugalombavonult munkásokat szeretettel bocsátjuk el s kívánjuk, hogy érdemes munkásságuk jutalmául nyugodt pihenés napjaival ajándékozza meg őket a gondviselés. A Bodor János nemesveretű egyéniségét, Csekme Ferenc volt esperes sokoldalúságát, Biró Áron patriárkai szelidségű alakját, Jancsó Sándor Nagyenyed jeles szónokának, theológiánk volt tanárának, több cikluson keresztül igazgatótanácsunknak, zsinatunk buzgó tagjának, a nyugdíjintézet végrehajtó-bizottságának a megalkotás első munkába indulásától tagjának értékes munkája igen nagy űrt hagy egyházkerületünk életében.

A lelkészi állásokon történt változások:

Szabó László asszonynépei, Csűrös Ferenc cege-noszolygócsi, Kolumbán Géza nagyajtai, dr. Szabó Ferenc marosszentgyörgyi, Szabó Domokos kolozspatai, Költő István dálnoki, Czaffalvi József szilágypéri, Lőrinc János szamosújvári, Csatlós Mihály maroshévízi, Ficker Ferenc pávai, Péter Endre marosgezsei, Biró Mózes kolozsvár-hidelvei, Cseterki János ördögösfüzesi, Kántor Dezső gerendkereszturi, Kiss Zsigmond retegi, Tunyogi Csapó András bálványosváráljai, Csiki István domokosi, Spörl Rudolf vajdahunyadi, Nagy József dévai,

Péter Sándor marosszentkirályi, Alby Béla szilágylompéрти, Biró Sándor héderfájai, Gellért Zoltán érszöllösi, Máthé István sóváradi, Ady Béla magyardellői, Ficker Dénes völcsöki, Molnár Ödön tancsi, Nagy Zoltán májai, Módy Pál szamosardói, Kiss Jenő szilágyszegi, Nemes Dezső magyarfenesi, Teleki József nagymoni, Nagyobb Péter bölöni, Vajda Gáspár Sepsiszentgyörgy-szemerjai, Bartha Sándor angyalosi, Tatár Mihály monói, Pálur István székelyvajai, Incze László csomakőrösi, Nemes Árpád gernyeszegi, Bőjtthe András kispülpösi, Kovács Pál nagyenyedi, Benedekffy Dániel holtmarosi, Köllönte Tibor medgyesi, Pünkösti Sándor mezöméhesi, Nagy Gyula petrozsényi, László János alamori, Z. Albu Dezső marosludasi, Simon Endre nyárádszentimrei, Gergely Ferenc nászódi, Magi János kispujoni, Sebestyén Ádám visai, Balogh Árpád kackói, Köblös István ördögkereszturi, Madaras Endre kolozsborsai, Kacsóh Sándor krasznahorváti, Gazda Lajos piskii, Nagy Géza mikefalvai, Lakatos János középlaki, Gáll István Magyarigen-sárdi, Gyenge György mezőbodoni, BárócZ János marosbogáti, Csekme Ádám szentgericei, Szabó Zoltán szászvárosi, Mihály Károly széki, Bitay Pál vámosgálfalvi, Hegyi Péter kajántói, Fazekas Sándor balázsfalvi, Geréb Dénes székelyabodi, Szilágyi Károly nagysomkuti, Máthé István sófalvi, Szócs Sándor szentmátéi, Szabó József marosjárai, Debreczy Elek kisborosnyói, lelkészek lettek.

A testvérfelekezetek részéről vallássérelmi eset egy pár fordult elő, minden esetben az illetékes főhatóságához fordultunk a sérelem orvoslásáért.

Igazgatótanácsunk meglehangu átíratban üdvözölte gróf Majláth Gusztáv Károly úr Óméltóságát püspöki jubileuma alkalmából, ugyancsak üdvözölte az ágostai evangélikusok új egyházkerületi felügyelőjét, Purgly László aát beiktatása alkalmából, valamint a püspökhelyettes és gróf Bethlen Bálint igazgatótanácsos aival képviseltette magát V. Glondys szász ev. püspök úr beiktatási ünnepén.

E helyen is részvéttel emlékezünk meg a testvér evangélikus egyházat báró Ambrózi Andor első egyházkerületi felügyelőjének halálával ért vesztéséről; részvétünknek táviratban adtuk kifejezést.

Végül van szerencsénk jelenteni, hogy több egyházmegyének és vezető egyházi funkcionáriusnak is kifejezett óhajára, az egyházi fegyelem és fegyelmezés ügyében javaslatot készí-

tett igazgatótanácsunk a mostani egyházkerületi közgyűléshez; óhajtjuk, hogy e nehéz kérdésben az atyák bölcsessége találjon olyan megoldást, amely szenvedő egyházunkat egészségesebb és öntudatosabb, hitben gazdagabb életre vezeti.

I.

Közérdekű intézkedések.

A magyar államnak átadott és jelenleg a román állam használatában levő iskolaépületek és telkek ügye.

Ezt az ügyet részletesen ismertetjük, mert ez a kérdés 142 egyházközséget érdekel és véleményünk szerint az érdekelteknek szolgálatot teszünk az ismertetéssel.

Az Igazgatótanács 1931. évben már a közgyűlés előtt elrendelte, hogy azok az egyházközségek, amelyek iskolaépületeiket és telkeiket annakidején a magyar államnak átadták, az átadásra vonatkozó szerződéseket, jegyzőkönyveket vagy egyéb okiratokat az Igazgatótanácshoz terjesszék fel. Az igazgatótanács tudomással birt arról, hogy a román állam, mint jogutód nem tesz eleget a szerződési feltételeknek, mert a kifejezetten magyar népmívelési célt megváltította. Ezért az Igazgatótanács szükségesnek tartotta az adatok összegyűjtését, hogy azok alapján, a szükséges intézkedéseket meg lehessen tenni.

Ezen igazgatótanácsi intézkedés alapján 142 egyházközség tett jelentést arról, hogy egyházi épületeik és telkeik minő szerződésekkel vagy milyen más okmányokkal adattak át annakidején a magyar államnak.

Az Igazgatótanács a beérkezett adatokat a jogügyi bizottság elé terjesztette, amely az összes adatok átvizsgálása után megállapította, hogy az egyházközségek az átadás tekintetében a legkülömbözőbb szerződészeket kötötték a magyar állammal.

A szerződéseknek 3 főtipusa van: 1) a bérbeadás, 2) ingyenes használatra való átadás, 3) teljes tulajdonjoggal való átruházás.

I.

A jogügyi bizottság megállapította, hogy a bérbeadott ingatlanoknál az ingatlanok birtoka a bérleti idő lejártával,

vagy amennyiben a bérleti szerződés előre meg nem határozott időre kötött, úgy a törvényszerű felmondási idővel visszaszerezhető. A bérbeadott iskolaépületeknek van egy alcsoportja, amelyeknél ki van kötve, hogy a bérleti szerződés hatályát veszti azon esetben, ha az iskola tannyelve megszűnnék. A jogügyi bizottság véleménye szerint az ilyen bérleti szerződések bírói megszüntetése teljes joggal követelhető.

II.

A második szerződési típus, amellyel az egyházközségek a magyar tannyelvű iskola felállítását elősegítették az, hogy magát az iskolaépületet, vagy más ingatlan teljes tulajdonjoggal ruházták át az államra. Ezen típusnál 3 alcsoport van: 1) a tulajdonjog átruházása minden feltétel és kikötés nélkül, 2) a tulajdonjog meghatározott kikötéssel adatott át az államnak, de a kikötésekhez sanctio fűzve nincs. Így kikötött, hogy az állam református vallásu tanítót köteles alkalmazni, vagy hogy a tanítási nyelv magyar legyen, 3) tulajdonjog-átruházás precízírozott felbontó feltételekkel történt, pl. ha a tanítási nyelv nem lesz magyar, ha a magyar állam veszélyeztetve van.

A jogügyi-bizottság véleménye szerint, azok a szerződések, amelyeknél a tulajdonjog átruházása minden feltétel vagy kikötés nélkül történt, nem támadhatók meg, illetve nem szüntethetők meg. Ellenben teljes sikerrel remélhető az ingatlanok visszaszerzése azon átruházásoknál, amelyeknél a szerződésbe a felbontó feltételek bele vannak foglalva.

A jogügyi bizottság donatio sub módo-nak minősítette azokat a szerződéseket, amelyeknél az állam kötelezettségéhez sanctio fűzve nincs és véleménye szerint, ezen tulajdon-átruházások is sikerrel támadhatók meg azon a címen, hogy az állam a kikötéseknek **nem tett** eleget.

III.

A szerződések legnagyobb része se nem bérlet, se nem tulajdonjog átruházás, hanem egy 3-ik típus, amelyekkel egy magyar tannyelvű állami elemi iskola felállítása érdekében az egyházközségek ingatlanaik haszonélvezetét adták át az államnak.

A szerződésekben ez a haszonélvezetátruházás a legkü-

lönbözőbb szavakkal van kifejezve, így: örökhasználati jog, örökhasználati és építkezési jog, tulajdonjog fenntartása melletti használati jog, tulajdonjog fenntartása melletti átadási örök haszonélvezeti jog, az államnak való átadás.

Komplikálja az ügyet az is, hogy ezen haszonélvezet átruházása ellenében az állam ellenszolgáltatásokra köteleztetett, mindenekben ki volt kötve az, hogy az állam magyar tannyelvű elemi iskolát köteles fenntartani, sok helyen a tulajdonjog elismeréséül meghatározott összeg fizetésére is kötelezte az egyházközség az államot, viszont azonban másfelől az állam vett le az egyházközségekről egy nagy terhet.

A szerződések közül legtöbb vagy örök időre, vagy pedig meg nem határozott időre kötöttet és csak egy párnál előre meghatározott időre.

A beterjesztett több mint 100 ügy mindenikében kilette kötve az, hogy az átruházás, vagy örökhasználat, stb. egy magyar tannyelvű elemi iskola felállításának az érdekében történik. Hasonlóképen majdnem minden szerződésben ki van kötve, vagy miniszteri leiratban el van ismervé az, hogy az állam köteles legalább 1 református vallású tanítót alkalmazni, aki kötelezve van kántori vagy lévitai teendőket külön díjazás ellenében ellátni.

Ezen kikötéseken kívül az esetek több mint felerészénél ki volt kötve az is, hogy a megállapodás hatályát veszti és az ingatlan visszaszáll az egyházközség használatába abban az esetben, ha az iskola magyar tannyelve megszűnik.

Ez a felbontó feltétel általánosságban elég világosan van a szerződésekbe belefoglalva.

Ezt a szerződési típust a jogüggyi-bizottság megnyugtatóan meghatározni nem tudta.

A szerződésekben ugyanis leggyakrabban örökhasználat kifejezés van használva, amely örökhasználati jog sokszor telekkönyvileg is be van kebeleztve. Ez a kifejezés az örökbérletre, vagy örökhasználatra enged következtetni. Hiányzik azonban az örökbérltet, vagy örökhasznóbérltet egy lényeges kriteriuma, az „átörökölhetés“, miután az államnak örököse nem képzelhető el.

A békeszerződés folytán ugyanis Magyarország jogaiba lépő Románia nem örököse, hanem szerződéses jogutóda a magyar államnak.

Hiányzik továbbá azon kritérium is, hogy örökhaszonbérli szolgáltatása arányban legyen az ingatlan jövedelmével. Végül sok szerződésnél időközben az állam ellenszolgáltatása változott.

Ezen okok miatt nem tudta a jogügyi bizottság a szerződéseket örökhaszonbérleti vagy örökbéri szerződéseknek tekinteni.

Az egyházközségek részére legtöbb sikerrel kecsegtetne az, ha a bíróság ezen „szerződéseket“ donatio sub modo-nak tekintené.

A jogügyi bizottság véleménye szerint:

1. Az a 2—3 szerződés, amelyekben az egyházközség minden kikötés nélkül egyszerűen az állami elemi iskola felállításának a céljaira adta át az államnak saját iskolaépületeit, az ilyen szerződés alapján semmi esetre sem lehet fellépni.

2. Azon iskolaépületeknél, amelyeknél az ingatlanok használata előre megállapított időre adatott át az államnak, azoknál a lejáratú idő után, tekintet nélkül az esetleges lakbérleti törvényekre, a szerződés annakidején megszüntethető lesz.

3. Teljes sikerrel remélhető a visszakövetelés azon szerződések alapján, amely a szerződésekben ki lett kötve annak megszűnése az esetre is, ha az iskola magyar nyelve megszűnik.

4. Végül megkísérlendő az eljárás megindítása azon szerződéseknel is, ahol az ingatlan örökhasználatra bocsájtott át az államnak, de amelyben az állam kötelezettségére külön sanctió nincsen kikötve azon a címen, hogy az állam az ajándékozáshoz, mint ingyenes szerződésekhez fűzött meghagyást és kikötést nem teljesítette volna. Ezen meghagyás a szerződés keletkezésének lényeges indoka és feltétele volt.

A jogügyi bizottság foglalkozott azzal is, hogy minő lépések megtételét látja kívánatosnak, szükségesnek és célszerűnek.

Kívánatosnak és szükségesnek tartja mindenekelőtt, hogy az egyházkerület minden kérvényezés, küldöttség és járás mellőzésével, lépjen egyenesen birói útra. Indítsa meg az épületek visszaszerzésére a bírósági eljárást, annak dacára, hogy ezen per lejárata hosszú időt vesz igénybe.

Költségek kiméltése végett javasolja a jogügyi-bizottság,

hogy minden egyes szerződési típusból egyelőre egy-egy szerződés alapján indíttassék meg a per, éspedig:

1. Egy olyan bérleti szerződés alapján, melynél kilett kötve a szerződés megszűnése az esetben, ha az iskola magyar tanítási nyelve megváltozik.

2. Egy olyan tulajdonjogátruházási szerződés alapján, amelyben ugyanezen felbontó feltétel kilett kötve.

3. Egy olyan tulajdonjogátruházási szerződés alapján, amelyben külön szerződésben foglalt sanctió nélkül kötelezte magát az állam, hogy református tanítót alkalmaz.

4. Egy olyan szerződés alapján, amelyben az ingatlan használata örök időre adatott át az államnak, református tanító alkalmazásának a kikötése mellett.

5. Végül, miután a bánffyhungyadi egyházközség már megindította a birói eljárást az iskola épületének visszaszerzésére, amely olyan felbontó feltétel mellett adatott az államnak, magyar elemi iskola fenntartása céljából, hogy visszaszáll az ingatlanhasználat az esetben, ha az iskola magyar tanítási nyelve megváltoznék, — ezért javasolja a jogügyi bizottság, hogy ezen iskolaátadási típus tekintetében várassék be a bánffyhungyadi iskolaépület perének az eldöntése.

Ily módon, egy-egy per eldöntésével tájékozást nyer az egyházkerület a tekintetben, hogy minő sikerrel tudja iskolaépületeit birói úton visszaszerezni.

A jogügyi-bizottság a maga részéről csakis a birói eljárásban lát segítséget, mert a bérbe vagy meghatározott időre átadott ingatlanok kivételével, semmi remény sincs arra, hogy ily nagyszámú iskolaépületeket az állam önként visszaadjon. Végül megkísérlendő az iskolaépületek ügyét a genfi népszövetség elé vinni, miután a kifejezetten magyar célból átadott iskolaépületeket a román kormány ezen céllal elentétes módon használta és az a magyar kisebbség sérelmét képezi.

Ilyen előkészítés után terjesztetett ez az ügy az igazgatótanács ülése elé, amely határozatképpen kimondotta, hogy a magyar államnak különböző szerződésekkel átadott ingatlanok visszabocsátása iránt a román kormánynál írásbeli előterjesztéssel él azért, mert a román kormány nem tesz eleget a szerződésekben kikötött azon feltételeknek és meghagyásoknak, hogy az épületekben magyar tannyelvű iskolát állítson fel.

Az igazgatótanács azt is kimondotta, hogy amennyiben az előterjesztés kedvező elintézését nem nyer, úgy az igazgatótanács felhatalmazást fog kérni az Elnökség részére, hogy legjobb belátása szerint akár polgári bírói, akár nemzetközi úton, akár mindkét eljárás igénybevételével, a szükséges lépéseket megtehesse.

Ezen határozat értelmében az elnökség a közoktatás- és kultuszminiszter úrhoz a részletesen megindokolt kérést az érdekelt egyházközségek felsorolása mellett 8483—1931. szám alatt 1931. október 9-én beadta. A 142. egyházközség helyett a névsorba csak 127 vétetett be.

Kihagyattak azok, amelyekre vonatkozólag kedvező elintézését remélni nem lehetett.

A miniszter úr 1931. november 23-án 164.289—1931. szám alatt kérte, hogy a felsorolt egyházközségeknek a magyar éraban volt neveit, valamint azon megyéket is közöljük, ahova jelenleg is tartoznak, hogy a kérés elintézése érdekében a községeket azonosíthassa. A kért kimutatást 10110—1931. szám alatt december hó 3-án felterjesztettük és ismételten kértük miniszter urat az épületeink visszaadására. Miután a miniszter úrtól a fenti felterjesztésekre érdemleges válasz nem érkezett, 1932. évben 9456—1932. szám alatt újból felterjesztést intéztünk a visszaadás érdekében. Azután 9829—1932. szám alatt a miniszterelnök úr kéretett fel, hogy a közoktatásügyi minisztériumban hasson oda, hogy az épületeink sürgősen adassanak vissza.

Folyó év július 13-án egy értekezlet tartatott ez ügyben és ezen a tárgyaláson többen azon véleményüknek adtak kifejezést, hogy ezt az ügyet nemzetközi fórumok elé kell vinni, mert itthon nem lehet remélni kedvező döntést.

Tájékoztatásul jelentjük, hogy a bánffyhungyadi egyházközség az iskolája visszaszerzéséért a pert 1920. évben indította meg. Ez a per ez ideig még nem nyert befejezést. És még jósolni sem lehet, hogy mikor fog befejezést nyerni. Valószínűnek tartjuk, hogy a többi épületek visszaszerzése érdekében megindítandó perek sem nyernének befejezést rövid idő alatt.

Az igazgatótanács úgy látja, hogy a bírói út hosszadalmas és költséges lenne, a nemzetközi fórumok igénybevétele előtt pedig még most is helyesebbnek látja a közoktatásügyi miniszter úr útján szorgalmazni a visszaszerzést, tekintettel arra,

hogy az onnan nyert információk szerint, ott a szerződéseket már alaposan áttanulmányozták és az illetékesek ott is úgy látják, hogy vissza kell adni azokat az épületeket, amelyeknél az állam nem tett eleget a szerződésekben kikötött feltételeknek.

II.

A postai portómentesség megvonása.

Az egyházi adminisztrációt majdnem megbénította a postai portómentesség megvonása. Az Igazgatótanács nagyon sok felterjesztésben kérte az erre vonatkozó intézkedés hatálytalanítását. Figyelmeztette a kultuszminiszter urat arra, hogy sem az egyházközségeknek, sem az esperesi hivataloknak, sem az egyházi főhatóságnak nincsen fedezetük a postai bélyegek beszerzésére és így egyházi hatóságaink a minisztériumok, közhatóságok, katonai parancsnokságok leíratainak és megkereséseinek a legjobb akarat mellett sem tudnak eleget tenni.

A minisztérium által kiadott speciális bélyegek miatt valószínűsítős kálváriát kellett járni, mert vidéken a postahivatalok nagyon sok helyen megtagadták a bélyegek kiadását. A kolozsvári posta főigazgatóságának majdnem mindennapos vendégei voltunk a felérkezett panaszok elintézése érdekében. A kultuszminisztériumnak majdnem minden héten küldöttünk jelentést ez ügyben és minden alkalommal kértük az intézkedések hatálytalanítását és a régi portókedvezmény visszaadását, amíg azt 1932. március 15-én ismét visszakaptuk.

III.

Egyházi adóhátrálékok és egyéb adóügyek.

A beérkezett kérések alapján az igazgatótanács 1904—1931. számú körlevélben tájékoztatta az esperesi és lelkészi hivatalokat, hogy a felgyűlt egyházi tartozások felhajtása érdekében mi módon lehet kieszközölni az állami támogatást.

E körlevél alapján a hátráléki kimutatások tömegesen felterjesztettek az Igazgatótanácshoz. A kimutatások innen kérelem nélkül felterjesztettek a kultuszminiszter úrhoz, és azután az elintézés a nyilvántartott időben pontosan sürgettetett minden alkalommal. A folyó év augusztus haváig alig érkezett vissza egy néhány approbált kimutatás. Augusztus

végétől kezdődőleg azonban a kultuszminisztérium a hátraléki kimutatásokat sürgősen ellátja jóváhagyással és azok a felterjesztés után rövid idő múlva vissza is érkeznek, úgy hogy e tekintetben most nincs okunk a panaszra.

Egyéb adókérdésekben azonban, és különösen a 14%-os iskolasegély ügyekben, kevés kedvező eredményről tudunk beszámolni, mert sem a pénzügyigazgatóságok, sem a vármegyék nem követnek egyöntetű eljárást és az iskoláinkat igyekeznek mindenütt elütni az őket jogosan megillető segélytől.

Ezen ügyekben az igazgatótanács a szükséges előterjesztéseket minden esetben megtette az illetékes minisztériumnak, a hivatalos lapban tájékoztató körleveleket adott ki, a felebbezési tárgyalásokon az egyházközségek képviselőitől minden megkeresés esetében gondoskodott, a kedvező elintézés érdekében a pénzügyi adminisztrációkhoz és prefekturákhoz számtalan kérést adott be és ezek dacára meglehet állapítani, hogy kedvező eredmény csak ott volt, ahol a helybeli intéző hatóságokkal és közegekkel az érdekeltek el tudták intézni az ügyeiket.

Az Igazgatótanács intézkedése alapján az adókérdésekről, pl. az új adónovelláról, az illeték-egyenértékről, útdókról, munkakamarai adókról stb. a hivatalos lapban tájékoztató ismertetések adattak ki.

E helyen szükségesnek tartjuk figyelmeztetni az összes érdekelteket, hogy a felebbezési idő betartásáról minden esetben gondoskodjanak, mert a felebbezési határidők lejártá után felterjesztett kéréseket itt nem lehet elintézni, különösen akkor, ha a felterjesztésből még a tényálladékot sem lehet pontosan megállapítani.

IV.

Egyházkerületi fegyelmezési szabályzat.

Több egyházmegye szorgalmazása alapján az Igazgatótanács elkészítette az egyházkerületi fegyelmezési szabályzatot, amelyet a folyó év november elsején megtartott Püspöki Szék elé terjesztett és a Püspöki Szék által javasolt módosításoknak megfelelően átdolgozott.

A fegyelmezési szabályzat kinyomattatott s az egyházkerületi közgyűlés tagjainak megküldetett és a november 25-iki egyházkerületi közgyűlés tárgysorozatába felvétellett.

Az egyházközségek beosztása és egymáshoz való viszonyának rendezése tárgyában az 1931. évi közgyűlés óta a következő intézkedések történtek:

1928—1933. II. A mezőpagocsai leányegyház kérte, hogy 1932. január 1-től kezdődőleg önálló egyházközséggé nyilváníttassék. Az egyházmegyei tanács megállapította, hogy a mezőpagocsai egyházközség nem tud megfelelni az I. tc. 10. §-ában írt követelményeknek, mert kongruát nem kaphat, az egyház által ajánlott fizetés egy lelkészcsalád eltartását nem biztosíthatja. Tekintettel azonban arra, hogy úgy a mezőpagocsai leányegyház, mint az uzdiszentpéteri anyaegyház és a beszolgáló lelkész is beleegyeztek a mezőpagocsai egyház önállósításába, az egyházmegyei tanács hozzájárult ahhoz, hogy a Mezőpagocsán megajánlott javadalom alapján (lakás, 20 hold föld, 40 litervéka kukorica, 4 kézinapszám, kb. 4000 lei egyetemese adó, a tanítói államsegély és az egyházkerületi segély), a helyettes lelkészi jogokat és köteleességeket a kisebbfokú lelkészi képesítéssel bíró lévita tanító lássa el addig, amíg ilyen minőségű tanító lesz Mezőpagocsán, de ez az egyházmegyei közgyűlésen csak tanácskozási joggal bírhat.

Az Igazgatótanács határozatképpen kimondotta, hogy az egyházmegyei tanács által megállapított feltételekkel hozzájárul a mezőpagocsai leányegyház önállósításához abban az esetben, ha főtiszteletű Püspök a kisebbfokú képesítéssel bíró lévita tanítót bíz meg a mezőpagocsai helyettes lelkészi teendőkkel.

Az összes iratok megfontolás és intézkedés végett áttették főtiszteletű Püspök aához.

1915—1932. II. Az Igazgatótanács jóváhagyta a kolozsvári egyházközségnek a parochiális körök szervezésére vonatkozó határozatát.

1935—1933. II. Az Igazgatótanács jóváhagyta a magyarigeni és sárdi anyaegyházközségnek a társegyházközségekké szervezkedése tárgyában hozott határozatát.

1980—1933. II. Az Igazgatótanács jóváhagyta az egeresi anyaegyházhoz tartozó ferenczbányai híveknek fiókegyházközséggé való alakulását.

1976—1933. II. Az Igazgatótanács jóváhagyta a kaczai szórvány egyháznak az égei anyaegyházközséghez való csatlakozását.

11337—1933. II. Az Igazgatótanács jóváhagyta a kudsiri leányegyháznak a tordosi anyaegyházhoz való csatolását.

Az Igazgatótanács mint felebbviteli hatóság ülési határozatokkal intézte el:

10028—1933. Szabó István szilágysomlyói presbiternek a szilágyszolnoki egyházmegye közgyűlésének 16—1933. sz. határozata ellen beadott felebbezését.

551—1932. Jancsó Albert lelkésznek a bekecsaljai egyházmegye közgyűlésének 22. és 25—1931. sz. határozatai ellen beadott felebbezéseit.

883—1933. Jancsó Albert lelkésznek a bekecsaljai egyházmegye közgyűlésének 28—1931. sz. határozata ellen beadott felebbezését.

328—1933. Jancsó Albert lelkésznek a bekecsaljai egyházmegye közgyűlésének 23—1931. számú határozata ellen beadott felebbezését.

402—1933. A szilágyszolnoki egyházmegye közgyűlésének az Igazgatótanács 10028—1933. számú határozata ellen beadott felebbezését.

10612—1931. Jakó Dénes alsócsernátoni lelkésznek a kézdi egyházmegye közgyűlésének 12—1933. sz. határozata ellen beadott felebbezését.

20—1932. Bocz Kálmán buni lelkésznek a nagyszebeni egyházmegye közgyűlésének 12—1931. számú határozata ellen beadott felebbezését.

1926—1932. Kádár Géza esperesnek az 1926—1932. számú igazgatótanácsi határozat elleni felebbezését.

10034—1932. Dr. Polonkay Tivadar középajtai lelkésznek az erdővidéki egyházmegyei belmissziói előadó választás ellen beadott felebbezését.

10302—1931. Dr. Tóth Lajos segesvári lelkésznek a nagymohai egyház világi egyházmegyei képviselőjének igazolása ellen beadott felebbezését.

5701—1933. Dr. Márton István nyárádszeredai egyháztagnak a bekecsaljai egyházmegyei közgyűlésnek az egyházkerületi lelkészi képviselő választása ellen beadott felebbezéseit.

7055—1933. Dr. Tóth Lajos segesvári lelkésznek a nagyszebeni egyházmegye közgyűlésének jegyzőkönyve ellen beadott felebbezését.

7055—1933. Dr. Tóth Lajos segesvári lelkésznek a nagyszabeni egyházmegye közgyűlésének 12—1933. sz. határozata ellen beadott felebbezését.

11412—1933. A krasznai egyház felebbezését a szilágy-szolnoki egyházmegye tanácsának 82—1933. számú határozata ellen.

11712—1933. A szilágysomlyói egyháznak felebbezését a szilágy-szolnoki egyházmegye közgyűlésének 13—1933. sz. határozata ellen.

Jelentjük továbbá, hogy az 1931. évi közgyűlés óta jóváhagyattak a következő:

A) Ingatlan eladások, vételek: adásvételi, csere, ajándékozási, haszonbérleti szerződések, határozatok, egyezségek, okiratok.

8805—1931. II. A szászvárosi árvaháznak László Gyula kolozsvári lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az árvaház 3,500.000 leierért megvette a Ferenc József-úti házat.

9477—1931. II. Özvegy Irsay Józsefné, Szigethy Anna kolozsvári lakósnak ajándékozási-alapító okirata, mellyel az alsórákosi egyháznak földvásárlásra 40.000 leiről szóló betétkönyvet *hagyományozott*.

9842—1931. II. A magyarpalatkai egyháznak Mohai Ákos sal kötött adás-vételi szerződése, mellyel Mohai Ákos birtokos az egyháznak *adományozott* kb. 2 hold földet.

9835—1931. II. A kolozsvári egyháznak Kiss János és neje kolozsvári lakóssal kötött adásvételi szerződése. (Az egyház 370.000 leierért eladta a Kereszt-utca 2. szám alatti házastelket.)

10.256—1931. II. Az igazgatótanács megőrzésre és kezelésre elfogadta a néhai Szigethy Csehi Miklós szucsáki birtokos által a szucsáki ref. egyháznak *adományozott* 3 drb. egyenként 10.000 leiről szóló és 5%-al kamatozó agrárkötvényt.

1151—1932. II. A besztérczei egyházközség által Székely Károly és neje, továbbá Kerekes Zsigmond és neje részére kiállított kötelezvényt, melyekkel az egyház kötelezte magát a nevezettekől kölcsönvett összegek visszafizetésére.

651—1932. II. Az alsókarácsonyfalvi egyháznak dr. Ambrosi Alfréd medgyesi lakóssal kötött adásvételi szerződése,

mellyel dr. Ambrosi Alfréd 1 hold 684 □-öl földet *adományozott* az egyháznak.

442—1932. II. A brassói egyháznak özv. Balázs Károlyné, szül. Kretó Juliánnával kötött adásvételi szerződése. Nevezett 300 □-öl házhelyet *adományozott* az egyháznak.

1176—1932. II. A magyarigeni egyháznak Deák Pál magyarigeni lakóssal kötött adásvételi szerződése. 1910. évben eladott kis taxás helyre most állították ki a szerződést.

1233—1933. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak Bodó Annával kötött adásvételi szerződése. A kollégium 100 □-öl telekrészt eladott 20.000 leiert.

1238—1933. II. A marosszentkirályi egyháznak Tóró Mózes és Tóró Ilonával kötött adásvételi szerződése. Az egyház 200 □-öl telket vett 10.000 leiert.

1250—1932. II. A nádasdaróc-bogártelki egyházközségeknek az egeresi villany-üzemmel kötött szerződése, melyel az egyház szolgalmi jogot adott a villanyoszlopok elhelyezésére.

2817—1932. II. A kolozsvári egyháznak dr. Sălagesiu Alexandru és neje kolozsvári lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház a Brassai-utca 29. sz. alatti házát eladta 460.000 leiert.

2860—1932. II. A kolozsvári egyháznak Ehrlich Ernő kolozsvári lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház a Magyar-utca 65. sz. házát eladta 508.000 leiert.

1763—1932. II. A zernesti egyháznak az imaház vásárlására vonatkozó szerződése. 125 □-öles telket vettek 5.500 leiert.

2335—1932. II. A hátszegi egyháznak Jakabeni Ádámné és Jakabeni Aurél pojáni lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 30.000 leiert eladta a vizmalmát a hozzátartozó belsőséggel együtt.

1281—1932. II. A nagyrápolti egyháznak Ács Sándor Mihályé nagyrápolti lakóssal kötött adásvételi szerződése. 139 □-ölet eladott az egyház 10.000 leiert.

1300—1932. II. A magyarói egyháznak Bota Gergely és társai magyarói lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 525 □-öl ingatlant vett 9.000 leiert vízszabályozás céljaira.

2811—1932. II. A szovátai egyháznak Czitrom Mendel és társai szovátai lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az

egyház a papiteleknek nélkülözhető részét eladta 45.000 leiert, hogy külső ingatlanokat vehessen.

1703—1932. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak özv. Sulvánszky Gyulánéval, Fenichel Mórral és Dezső Dénessel kötött lakbér-szerződése.

6744—1932. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak br. Kemény Árpádné szül. Szentirmay Arabella csombordi birtokossal kötött haszonbéri szerződése.

3860—1932. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak Windt Jenő és neje nagyenyedi lakóssal kötött adásvételi szerződése. A kollégium 48.000 leiert eladott 254 □-öl kert-részt.

4995—1932. II. A magyarberétei egyháznak Bärsan Vasile és társai sajósárvári lakóssal, továbbá br. Appel Eugenia sajóudvarhelyi lakóssal kötött alásvételi szerződése. Az egyház az előbbi szerződéssel 30.000 leiert eladott 12 hold 525 □-öi földet, az utóbbi szerződéssel 28.000 leiert vett 3 holdat.

3699—1933. II. A pelekeszi egyháznak Varga Károly pelekeszi lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 25.000 leiert eladott 3 hold földet.

5230—1932. II. A magyardellői egyháznak a kulturház vásárlásra vonatkozó szerződése az egyházmegyei tanács határozatával együtt jóváhagyattak. A politikai községgel együtt vették a kulturházat. Az egyház 20.000 leivel járult a vételhez s ennek ellenében a házra vonatkozó féltulajdonjog az egyház javára bekebeleztetett.

3546—1932. II. A kolozsvári egyháznak dr. Zugravu N. Gheorghe kolozsvári lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház a Magyar-utca 67. sz. házastelek egy részét eladta 107.715 leiert.

5825—1932. II. Az ajtoni egyháznak Csere Mária ajtoni lakóssal kötött adásvételi szerződése. 1900. évben eladott ingatlanról most állítottak ki szerződést.

9848—1932. II. A sepsiszentgyörgyi kollégiumnak a Szörcey Czirjék alapítvány zágoni 17 hold szántóföldjének eladására vonatkozó határozatai, melyekkel a földek eladását holdanként 10.000 leiert elhatározta.

9277—1932. II. A kolozsvári leánygimnáziumnak Bitai Ferenc és társai gyergyószentmiklósi lakóssal kötött adás-

vételi szerződése. A tanárok 15.000 leiert üdülőház céljaira vettek egy 20 m. széles és 40 méter mély telket a gyilkos-tónál.

9684—1932. II. A csicsómihályfalvi egyháznak dr. Biró József dési lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 5 és félhold jó földet vett 58.000 leiert.

9690—1932. II. A marosvásárhelyi egyháznak Vargha Ferencné, szül. Péterffy Rózália marosvásárhelyi lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 45.000 leiert eladott 100 □-öl saroktelekrészt.

9604—1932. II. A brassói egyháznak Csia Pállal, Joó Viktorral, dr. Orbán Elemérrel és Biró Istvánnal kötött adásvételi szerződesei. Nevezettek az egyháznak *adományoztak* egyenként 300 □-öles telekrészeket.

9118—1932. II. A kristyori egyház Kristyor politikai közeggel kötött adásvételi szerződése. Az egyház a pusztulásnak induló papitelkes házat eladta 300.000 leiert, hogy annak árával Brádon jövedelmet biztosító bérházat vegyen, vagy építsen.

9335—1932. II. A kolozsvári egyháznak Szabó József és neje kolozsvári lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 800.000 leiert eladta a Magyar-utca 69—71. sz. alatti házastelkét.

9134—1932. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak Vass Dezső és Bocsárdi Sándor nagyenyedi lakóssal kötött lakbérszerződesei.

7630—1932. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak Dezső Dénes szaktanárral kötött alkalmazási szerződése.

9841—1932. II. A dési egyházközségnek a 200.000 lei belső kölcsön felvételére vonatkozó határozatai.

1124—1933. II. A mezőkapusi egyháznak Gyárfás György szentgyörgyi lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 1.200 leiert vett egy hold földet.

10.649—1932. II. A marosnagyilaki egyháznak Balázs Antalné szül. Bartha Vilma marosnagyilaki lakóssal kötött adásvételi szerződése. 60.000 leies ár feltüntetése mellett 2 és $\frac{3}{4}$ hold földet kapott *ajándékba* az egyház.

480—1933. II. A marosvásárhelyi egyháznak Wechter Mártonné szül. Csibi Erzsébet marosvásárhelyi lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 104 □-öl telekrészt eladott 27.000 leiert.

663—1922. II. Az ótordai egyháznak Tasnádi Mária és

Tasnádi Márton tordai lakósokkal kötött adásvételi szerződése. 40 évvel előbb eladott taxás helyre állítottak ki most szerződést.

4216—1933. II. A sepsiszentgyörgyi kollégiumnak a Zágoni Czirjék Szörcey-alap-féle 10 holdas kaszálónak holdanként 10.000 leiert való eladása tárgyában hozott határozatai.

4217—1933. II. A sepsiszentgyörgyi kollégiumnak a Zágoni Szörcey alapítványi földek árából befolyó pénzek felhasználására vonatkozó határozatai.

4116—1932. II. A kovásznai egyháznak a régi temetőnek 30.000 leiert való eladása tárgyában hozott határozatai.

3644—1933. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak Geréb Dávid és neje nagyenyedi lakóssal kötött adásvételi szerződése. A kollégium 40.000 leiert eladott 200 □-öl telekrészt.

3742—1933. II. A marosvásárhelyi egyháznak Muntean György és neje marosvásárhelyi lakósokkal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 15.000 leiert eladott 83 □-öl telekrészt.

2716—1933. II. A marosvásárhelyi egyháznak Balog Ödön és neje marosvásárhelyi lakósokkal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 22.000 leiert eladott egy telekrészt, melyet most másodszor volt kénytelen eladni, miután az előbbi vevő a vételárat nem tudta kifizetni.

2299—1933. II. A somkeréki egyháznak Kertész János somkeréki lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 8.000 leiert eladott 933 □-öl területet.

5541—1933. II. A marosszentkirályi egyháznak Kozma Lázár, Hidas Péter és nejével kötött adásvételi szerződése. Az egyház imaház céljaira 12.000 leiert 1131 □-öles telket vásárolt.

6343—1933. II. A makfalvi egyháznak Dósa Sándor és neje atosfalvi lakósokkal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 20.000 leiert eladott 918 □-öl területet.

6820—1933. II. Az alsócsernátoni egyháznak Pollák Sándor sepsiszentgyörgyi fakereskedővel kötött adásvételi szerződése. Az egyház 8779 leiert visszavásárolta a letarolt 81 hold 798 □-öl erdőtalajt.

7773—1933. II. A székelykakasdi egyháznak Bota Károly székelykakasdi lakóssal kötött csereszerződése. Az egyház cserébe adott 120 □-öl területet 580 □-öles területért.

7653—1933. II. A galaczi egyháznak a papi telek 675 □-öl

területü nélkülözhető részének 421.875 leiert való eladása tárgyában hozott határozatai.

7485—1933. II. A marosvásárhelyi egyháznak Sándor János és neje marosvásárhelyi lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 98 □-öl telekrészt eladott 55.000 leiert.

7843—1933. II. A kecsedkisfalusi egyháznak a 25 kilométer távol fekvő 12 hold 1590 □-öl területü legelőnek holdanként 1000 leiert való eladása tárgyában hozott határozata.

7869—1933. II. Az alsórákosi egyháznak a Gránit-bánya társasággal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 3678 □-öl területet eladott □-ölenként 20 leies árban (74.160).

7893—1933. II. A magyarberétei egyháznak br. Appel Eugenia sajordvarhelyi, Jucan Vasilia, Vultur Vasilia sajordvári lakóssal kötött adásvételi és csere-szerződése. Az egyház eladott 1 hold 622 □-ölet 10.000 leiert, vett 1070 □-öles kaszálót 8.000 leiert. Elcserélt 2 hold 800 □-öles 3 holdas erdőterületért és ezenkívül 1 hold 1547 □-öles szakadós területet 2 hold 155 □-öles kaszálóért.

8123—1933. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak Onác Juon nagyenyedi lakóssal kötött adásvételi szerződése. A kollégium 320 □-öl telekrészt eladott 48.000 leiert.

8280—1933. II. A marosvásárhelyi egyháznak a várossal a villanyáram megváltása tárgyában kötött szerződéses egyezsége.

1739—1933. II. A maksai egyháznak Pál Gyula és neje sepsibesenyoői lakóssal kötött csere-szerződése. 8 hold 891 □-öl területet cseréltek ugyanakkora területért.

9202—1933. II. A marosvécsi egyháznak Barha György és neje marosvécsi, továbbá Dombi Ödönné és neje marosvásárhelyi lakóssal kötött adásvételi szerződése. Az egyház az előbbi szerződéssel eladott 200 □-öles területü házastelket 34.000 leiert, a másik szerződéssel 200 □-öles kertrészletet eladott 16.150 leiert.

9537—1933. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak Dezső Dénes gazdasági szaktanárral a jövő tanévre kötött alkalmazási szerződése.

9552—1933. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak Vassy Dezső nagyenyedi pékmesterrel kötött lakbérszerződése. Az előbbi szerződés egy évre egyazon feltételekkel meghosszabbított.

9553—1933. II. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak az Árkossy-családdal kötött adásvételi szerződése. A kollégium holdanként 15.000 leiert a tinódi taggal szomszédos birtokból megvett 7 hold és 30 □-öl területet. A vételárat a Principisták kertjéből eladott telekparcellák árából fizeti ki.

10659—1933. II. A sepsiszentgyörgyi kollégiumnak Szabó Mihály építés-vállalkozóval kötött vállalati szerződése. Nevezett 229.648 leiert elvállalta a Kumes telkén építendő emeletes lakóház építését.

11832—1933. II. A kolozsvári egyháznak Szabó József és neje kolozsvári lakósokkal kötött adásvételi szerződése. Az egyház 3 hold 387 □-ölet eladott 100.000 leiert.

11929—1933. II. Az oláhujfalusi egyház adásvételi szerződése Aurentia Dragoman streza-kercisorai lakóssal. Az egyház 18.000 leiert eladott 400 □-öl kertet a templom mellett, hogy külső ingatlant vásárolhasson.

B) Díjlevelek.

5936—933. II. Az ördöngösfüzesi egyház új papi díjlevele.

894.—1932. II. A héderfájai egyház új papi díjlevele.

1074—1932. II. A csomakőrösi egyház új papi díjlevele.

2544—1932. II. A sóváradi egyház új kántortanítói díjlevele.

2466—1932. II. A bálványosváraljai egyház új papi díjlevele.

4059—1932. II. A kelementelki egyház új kántortanítói díjlevele.

3675—1932. II. A mezőcsávási egyház új kántortanítói díjlevele.

7249—1932. II. A csejdi egyház új kántortanítói díjlevele

10198—1932. II. A nagyenyedi egyház új papi díjlevele.

829—1933. II. A nyárádszentimrei egyház új papi díjlevele.

3070—1933. II. A kisborosnyói egyház új papi díjlevele.

3947—1933. II. A medgyesi egyház új papi díjlevele.

4055—1933. II. A szamosujvári egyház új papi díjlevele.

4228—1933. II. A szárazajtai egyház új papi díjlevele.

- 8249—1933. II. A gidófalvi egyház új papi díjlevele.
 8268—1933. II. A dányáni egyház új papi díjlevele.
 8266—1933. II. A kiskendi egyház új papi díjlevele, fel-
 tételek megállapítása mellett.
 6063—1933. II. A székelybőői egyház új papi díjlevele.
 6603—1933. II. A szentgericei egyház új papi díjlevele.
 8431—1933. II. A csekefalvi egyház új kántortanítói díj-
 levele.
 9302—1933. II. A feketei egyház új kántortanítói díj-
 levele.
 11109—1933. II. A maroskereszturi egyház új papi díj-
 levele.

Építési engedélyt nyertek az igazgatótanácstól :

- 5880—1932. II. A baczai egyház templomépítésre.
 4954—1933. II. A kristyori egyházközség bérházépítésre
 Brádon.
 10659—1933. II. A sepsiszentgyörgyi kollégium bérház-
 építésre.
 5541—1933. II. A maroszentkirályi egyház imaterem
 építésre.

Bírósági ügyek.

Az 1931. évi egyházkerületi közgyűlés óta az egyház-
 kerületi bíróság Elnökségéhez összesen 759, a legfelsőbb
 bíróság Elnökségéhez összesen 145 bírósági beadvány érke-
 zett, amelyek a mai napig mind elintéztettek.

I. Az egyházkerületi bíróság időszaki tanácsa a leg-
 utolsó egyházkerületi közgyűlés óta háromszor tartott ülé-
 seket: 1932. év január 27., 28-án, 1932. október hó 4., 5., 6. és
 7-én, 1933. szeptember 18., 19., 20. és 21. napjain.

Az 1932. január 27—28-iki üléseken 12 ügy, az 1932. ok-
 tóber 4—7-iki üléseken 20 ügy, az 1933. szeptember 18—21-iki
 üléseken 26 ügy, összesen 58 ügy tárgyalatott le.

A letárgyalt ügyekből közigazgatási bírósági ügy volt
 18, fegyelmi bírósági ügy volt 38. Két ügyben az Elnökség
 kérésére adott véleményt és utasítást. Elsőfokulag 3 ügy-
 ben, másodfokulag 53 ügyben bíraskodott. Másodfokulag

helybenhagyott 22, részben vagy egészben megváltoztatott 20, új tárgyalás elrendelése mellett feloldott 11 elsőfoku ítéletet, végzést.

Az egyházkerületi Elnökség az időszaki tanácsülésekre rendszeresen meghívta úgy a rendes, mint a póttagokat és a tanácsüléseken az előírt számban felváltva résztvettek úgy a rendes, mint a póttagok. Ez az intézkedés a tanácsülés határozatképességének biztosítása érdekében történt, tekintettel arra, hogy az időszaki tanácsnak tagjai közül 6-an egyuttal egyházmegyei bírósági tagok is és ezek a tagok nem vehetnek részt másodfoku tárgyalásokon olyan ügyekben, melyeknek egyházmegyei bírósági tárgyalásain résztvettek.

Az 1931. évi egyházkerületi közgyűlés után megtartott tárgyalások költségeiben az egyházkerületi pénztár összesen 210.072 leit fizetett ki előlegképpen abban a reményben, hogy ezek a költségek az elmarasztaltaktól fel fognak hajtatni és visszafognak térítettni az egyházkerületi pénztárnak. Ha a két évi pertköltségekhez még hozzászámítjuk az elsőfokú bírósági vizsgálati és tárgyalási perköltségeket, továbbá a legfelsőbb bírósági tárgyalási költségeket is, melyek szintén nagy összegeket tesznek ki, akkor nyilvánvaló lehet mindenki előtt, hogy ez a rendszer és bíraskodási eljárás tarthatatlan.

Tájékoztatásul itt közöljük, hogy az egyházkerületi pénztárnak ezidőszertint még 385.984 lei behajtatlan perköltség követelése áll fenn, amely után kamatokat nem kap és amelynek a behajtását ezideig eredménytelenül szorgalmaztuk, mert a mai nehéz gazdasági és pénzügyi viszonyok között és az itteni konverziós és moratóriumos világban a perköltségek nagyobb részét nem lehet felhajtani, főleg azért, mert a kultuszminisztérium az I. tc. 5. §-ában gyökerező jogunk és a kultusztörvény 13. cikkének figyelmen kívül hagyásával megtagadta a *jus advocatiet*.

Megkíséreltük a felhajtást polgári bírósági uton is, de eredményt úgy sem tudtunk elérni. Egy esetben a foglalásig eljutottunk, de az árverést nem tudtuk megtartani, mert a bíróság a lefoglalt tárgyakat kérés alapján feloldotta az árverés alól.

A jogerős bírósági ítéletek hitelesített másolatainak csatolása mellett a közoktatás- és kultuszminiszter úr felkérte

arra, hogy miután egyházi úton egyházi hatóságaink nem tudják felhajtani az egyházi bíróságok által kirótt pénzbüntetéseket és perköltségeket, a kultusztörvény 13. cikke és az Egyházi I. c. 5. §-a értelmében adjon állami támogatást ezek felhajtására. Részletesen megindokolt és a káros következményeket is részletesen ismertető kérésünkre a közoktatás- és kultuszminiszter úr 23543/2387. szám alatt 1932. szeptember 30-án azt válaszolta, hogy „a minisztérium nem járhat közbe a végrehajtásnál, így Önökre marad, hogy az egyházi bírósági és fegyelmi hatóságok határozatait saját hivatalos szerveik által hajtassák végre.“

Ilyen körülmények között csak a kongruát és valamely kerületi segílyt élvező elmarasztalt egyházi javadalmasoktól lehet levonni az egyházkerületi pénztár javára egy-egy nagyon csekély részletet.

Az egyházkerületi bíróság Elnöksége ezen okok miatt kényszerítve volt arra, hogy az időszaki tanács összehívását halassza el addig, amíg sok ügy összegyűl, hogy a költségek-ből valamennyinek a megtérítésére számítani lehessen.

Ez az oka annak, hogy két év alatt csak háromszor volt tanácsülés és tárgyalás. Ez az oka annak, hogy némely fegyelmi ügynek az elintézése és befejezése 2—3 évre terjedt és hogy az ezen idő alatt orvoslás nélkül és megoldatlanul maradt ellentétek megmérhetetlen anyagi és erkölcsi károkat okoztak úgy az egyeseknek, mint az érdekelt gyülekezeteknek. Ezért sürgeti az egész egyházi közvélemény hivatalos felterjesztésekben, a Református Szemlében és szóval is az egyházi bíraskodás olcsóbbá, gyorsabbá és egyszerűbbé tételét. Az V. tc. rendelkezései miatt azonban sem egyszerűsíteni, sem gyorsítani nem lehet a bíraskodást, mert a törvény rendelkezése értelmében az egyházmegyei bíróság időszaki tanácsülésén a kettős elnökség mellett 3 bíró és az ügyész, a kerületi bíróság időszaki tanácsülésén a kettős elnökség mellett 5 bíró és az ügyész, a legfelsőbb bíróság ülésén a kettős elnökség mellett 7 bírósági tag jelenléte szükséges. Ennyi tagnak az utiköltségei, napi- és munkadíjai sokba kerülnek, ezeket rendesen előlegezni kell, mert előlegezés nélkül kivánni sem lehet, hogy a nagy távolságokból összehívott tanácsbírók, elnökök, ügyészek bizonytalan időig a sajátjukból előlegezzék a bírósági tárgyalási költségeket. A

legtöbb egyházmegyei pénztár már kimerült a kihitelezett előlegek miatt.

Ezek a körülmények indították az Igazgatótanácsot az 1181/1932. II. számú körlevél kiadására, amellyel azt akarta elérni, hogy csak a hivatalból indítandó, mellőzhetetlen fegyelmi ügyek vizsgálati és tárgyalási költségeket előlegezzék a közpénztárak, míg a magánpanaszok alapján és magánérdekből indítandó bírósági ügyekben a költségeket előlegezzék az érdekelt felek. Ha a bírósági Elnökségek a körlevelet a közérdekek szemelőtt tartásával következetesen és szabályszerűen betartják, akkor remélni lehet azt, hogy könnyelműen felelősség és kellő ok nélkül nem fognak bírósági eljárásokat indítani és elmaradnak azok a konok perlekedések, amelyek legtöbbször felmentéssel, vagy legtöbbször a legenyhébb büntetéssel végződnek, vagy amelyeknek per tárgy értéke alig teszi ki a perköltségeknek egy jelentéktelen hányadát.

Az elsőfoku ítéletek és végzések feloldására és megváltoztatására vonatkozó fentti adatok reámutatnak arra, hogy igen sok esetben a legfelsőbb bíróságoknak azért kellett egyes ítéleteket és végzéseket feloldani, az alsóbbfoku bíróságokat költséges új eljárásokra útasítani és ezáltal feleslegesen, a közérdeknek igen nagy kárára elődázni az ügyek befejezését, mert az előkészítő eljárások és a tárgyalások vezetése rendjén olyan lényeges mulasztások, elnézések, hibák történtek, hogy a kérdést érdemlegesen elintézni nem lehetett.

Ezek az adatok igazolják, hogy elődázhatatlanul szükség van arra is, hogy az előkészítő és tárgyalási eljárások, az egész perrendtartás érthető, világos, egyszerű, részletes és félremagyarázhatatlan szabályozásáról sürgősen gondoskodni kell, mert az 1907. évi V. tc. rendelkezései nagyon hiányosak, ezt a törvényt még ma is nagyon kevesen ismerik alaposan; sok egyházmegyében kevés az egyházi törvénykezésben jártas olyan jogász, aki az Elnökségnek vagy a bíróságnak szakszerű tanácsot és útbaigazítást tudna adni.

Gyorsabb és olcsóbb bírósági eljárásra van szükség.

II. Az egyházi legfelsőbb bíróság az 1931. évi egyházkerületi közgyűlés óta két alkalommal tartott bírósági ülést Kolozsvárt:

1932. január 29-én és 1933. január hó 30-án. Összesen 13 ügyben bírászkodott.

3 ügyben, mint II-odfoku, 10 ügyben mint III-adfoku bíróság bírászkodott. 3 ügyben visszaútasította a II-odfoku bíróság Elnökségének végzése ellen beadott felebbezést. 1 ügyben feloldotta az egyházkerületi bíróság végzését. 2 első és 2 másodfoku ítéletet helybenhagyott. 5 másodfoku ítéletet enyhített a panaszlottak javára.

Úgy az egyházkerületi, mint a legfelsőbb bírósági összes beadványokat a II. ügyosztály iktatta, kezelte, nyilvántartotta, referálta és irattározta.

II. Tanügyi jelentés.

Jelentésünk ez alkalommal iskoláink két tanévéről, vagyis az 1931/32. és az 1932/33. iskolai évről számol be.

Jelentésünk adataiban, főképen az elemi iskolák 1932/33. tanévének ismertetésében hiányosságok, hézagok vannak, ami abban leli magyarázatát, hogy az egyházmegyei tanügyi jelentések egy része hézagos, vagy nem is érkezett be a kellő időre; igaz, hogy ebben nem mindig az egyházmegye a hibás, mert az egyes egyházközségek kimutatásai nem mindenben megbízhatók.

Iskoláink helyzete nagyjában az, mint két évvel ezelőtt adott jelentésünkben körvonaloztuk; főiskolánk, a teológiai fakultás minden zökkenés nélkül folytatta áldásos működését, középiskoláink létszámában sincs apadás. E jelentés összeállítása közben jött a közoktatás- és vallásügyi miniszter úr 75082—33. számú rendelete, mellyel, bár provinciáisan, megadta a brassói kereskedelmi iskolánknak is a nyilvánossági jogot, így most már valamennyi középiskolánknak meg van a Magánoktatási törvény által előírt nyilvánossági jogú autorizációja.

Elemi iskoláink létszámában sincs változás, néhány iskola bezárattott, néhány új is kapott megnyitási engedélyt. Sajnos a nyilvánossági jog elnyeréséért folytatott küzdelmeink — mint majd az alábbi statisztikai kimutatások igazolják, még csak féleredményt értek el, még mindig csak 139 elemi iskola kapta meg miniszteri döntéssel a nyilvánossági

jogú működési engedélyét, nyilvánossági jog nélkül működési engedélyt 88 iskola kapott, 128 iskola működési engedélyében még nem történt döntés.

A jelentés három részre oszlik, az első rész a teológiai fakultás, a második rész a középfokú iskolák és a Szeretetházak, a harmadik rész az elemi iskolák és az óvódák két tanévéről ad beszámolót.

I. Theológiai fakultás.

Örömmel jelenthetjük, hogy theológiai fakultásunk 1931/32. és 1932/33. tanéve a csendes és alapos munka jegyében, minden zavar nélkül folyt le.

A hallgatók létszáma most már csak a IV-ik évfolyamon nagy, a többi évfolyamokba már csak 20—15 erdélyi theologus vétetett fel; amitől annakidején tartott igazgatótanácsunk, sajnos már bekövetkezett, a jelen évben már vannak állás nélküli segédlelkészek.

A fakultás előljáróságának tagjai sorában a két év alatt változás nem történt, az intézet tisztviselőinek ciklusa 1932. június 30-án lejárt, s az 1932. július 1-től 1936. június 30-áig tartó ciklusra igazgátónak dr. Imre Lajos, gazdasági felügyelőnek dr. Gönczy Lajos, internátus-konviktusi felügyelőnek dr. Nagy Géza, könyvtári felügyelőnek dr. Tavaszy Sándor aai választottak meg.

A tanári karban változás nem történt, csak az intézet érdemes orvosa, dr. Török Imre halt el 1932. május 1-én tragikus módon, helyébe intézeti orvosnak és egészség-tanárnak dr. Koronka István urat választotta meg az előljáróság.

A tanítás munkája mindkét tanévben — kivéve a törvényes szüneteket — zavartalanul folyt. A tanév ünnepélyes megnyitása 1931-ben október 4-én, 1932-ben október 2-án volt, a tanévet bezáró ünnepélyes istentiszteletek 1932-ben június 12-én, 1933-ban június 18-án tartattak meg a szokott ünnepélyes keretekben.

A theologusok száma volt az 1931—32-ik iskolai évben:

Beiratkozott az I. félévben 189 theológiai hallgató, közülük rendes hallgató 168, rendkívüli hallgató 21, a rendes hallgatók közül 41 negyedéves, 60 harmadéves, 38 másodéves, 29 elsőéves, a rendkívüli hallgatók közül 2 elsőéves, 1 másodéves, 9 harmadéves, 9 negyedéves.

A második félévre is 189 hallgató iratkozott be, kik közül 1 negyedéves hallgató meghalt, 1 negyedéves hallgató pedig kilépett. Külföldön tanult 2 negyedéves, 7 harmadéves és 1 másodéves hallgató.

A hallgatók illetőségük szerint: erdélyi 152, királyhágómelléki 30, jugoszláviai 5.

A fakultás hallgatói között tanult 12 ágostai evangélikus hallgató.

A theologus-tanárjelöltek 13-an voltak.

Az 1932/1933. tanévben:

Beiratkozott az I. félévben 174 teológiai hallgató, közülük rendes hallgató 149, rendkívüli 15. A rendes hallgatók közül 69 negyedéves, 40 harmadéves, 26 másodéves, 24 elsőéves; a rendkívüli hallgatók közül 2 negyedéves, 1 harmadéves, 2 másodéves és 10 elsőéves.

A második félévre 173 hallgató iratkozott be, kik közül kilépett 1 harmadéves és meghalt 1 harmadéves hallgató. Külföldön tanult 3 negyedéves, 1 harmadéves és egy másodéves hallgató.

A hallgatók illetékességük szerint: erdélyi 106 (köztük 5 nő), királyhágómelléki 28 (köztük két nő), magyarországi 2, jugoszláviai 4, szabadságolva volt 9.

Ezenkívül 6 rendes és 8 rendkívüli evangélikus vallású hallgató.

A theologus-tanárjelöltek száma 10 volt.

A theologusok közül az internátusban volt elhelyezkedve az 1931/32. tanévben 112, amely létszám a tanév végére 108-ra apadt, az 1932/33. tanévben a létszám 92 volt, a 14 üres helyre református és evangélikus vallású egyetemi vagy főiskolai hallgatót vett fel a tanári kar.

Az internátusi díj 4000 lei volt, a konviktusi díj 8000 lei, amelyet leszállított a tanári kar 6000 leire.

A díjak beszedése az egyre nehezebbé váló gazdasági viszonyok és a szülők fizetéképtelensége miatt szinte katasztrófális, pedig már havi részletekben is törleszthetők a díjak. Az 1931/32. tanév végén 468.785 lei, az 1932/33. tanévben 352.793 leit tettek ki az internátusi és konviktusi díjhátrálékok. Ennek nagyrészt teszik a lelkészgyermek hátrálékai; nélkülöző, járandóságukat nem, vagy csak részben és késedelmesen kapó lelkésztestvéreink alig tudnak

valamit fizetni, pedig a tanári kar mindenképpen segíteni igyekszik rajtuk, a segélyre begyűlt 124.775 leit kitevő adományok javarésztét ők, elsősorban a lelkészárvák kapták. Nehány család, elsősorban hidelveiek, 6 hallgatót láttak el ebéddel, ebédsegélyt adott az I. K. E. és a helybeli Férfi- és Nőszövetség által több hónapon át adott ebédmenza. A szegény theologiai hallgatók is segíteni akartak nélkülöző társaikon, azt adták, ami telt tőlük, rendszeresen egyenként és csoportokat alkotva, „tanuló szobájukban ebédeltek!“, hogy konviktusi helyükre nélkülöző társaik ülhessenek!

A fakultás hallgatói segélyezésére az 1931/32. tanévben 81.676 leit, az 1932/33. tanévben 124.775 leit fordíthatott. A királyhágómelléki hallgatók az előbbi tanévben 45.938, az 1932/33. tanévben 40.000 lei segélyt élveztek.

Legátumokból 1931/32-ben 745.255 lei, 1932/33-ban 636.563 lei folyt be, átlag egy hallgatóra az előző évben 4808 lei, az 1932/33. tanévben 4829.50 lei esett (ezer lei-jel kevesebb átlag mint 1930/31-ben!)

Az internátus állapota a régi, a mai gazdasági viszonyok mellett gondolni sem lehet hiányosságai eltüntetésére.

Az egészségi állapot nagyjából mindkét évben kielégítő volt.

Az ifjúság magatartása általában komoly, különösebb panaszra ok nem volt; a tanári kar intézkedéseket tett az internátusi rend megszigorítására.

A tanulmányi eredmény is nagyjában megfelelő.

A kollokviumok eredménye :

1931/32-ik tanév :

Évfolyam	I. év		II. év		III. év		IV. év		I-IV. év	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
Szemeszter	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
Beiratkozott	31	31	39	39	69	69	50	50	189	189
Szabadságolt (kollokviumra nem köt.)	—	—	—	—	—	—	4	4	4	4
Jeles	4	2	3	2	6	6	8	8	21	18
Jó	16	11	16	12	20	7	15	13	67	43
Elégséges	8	14	18	17	27	20	14	14	67	65
Elégtelen 1 tárgyból	1	—	2	—	1	1	—	—	4	1
Elégtelen 2 tárgyból	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nem kollokvált 1 tárgyból	—	—	—	4	—	4	—	—	—	8
Nem kollokvált 2 tárgyból	—	—	—	—	—	2	1	1	1	3
Nem kollokvált több tárgyból	2	1	—	2	5	14	1	1	8	18
Nem kollokvált egy tárgyból sem	—	3	—	2	10	15	7	7	17	27
Kimaradt	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Meghalt	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Összesen :	31	31	39	39	69	69	50	50	189	189

1932/33-ik tanév:

Évfolyam	I. év		II. év		III. év		IV. év		I-IV. év	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
Szemeszter										
Beiratkozott	34	35	28	28	41	38	71	72	174	173
Szabadságolt (rendkív. hallgató, külföldön levő, kollokviumra nem köt.)	8	8	2	2	4	3	8	8	22	21
Jeles	5	3	4	—	1	—	10	3	20	6
Jó	13	8	10	12	11	6	23	24	57	50
Elégséges	7	10	11	11	18	9	25	31	61	61
Elégtelen 1 tárgyból	—	1	—	—	2	—	2	—	4	1
Elégtelen 2 tárgyból	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nem kollokvált 1 tárgyból	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nem kollokvált 2 tárgyból	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nem kollokvált több tárgyból	—	—	—	—	3	—	1	—	3	1
Nem kollokvált egy tárgyból sem	1	5	2	2	1	19	2	6	5	32
Kimaradt	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—
Meghalt	—	—	1	1	1	—	—	—	1	1
Összesen:	34	35	28	28	41	38	71	72	174	173

A vizsgálatok eredménye az 1931/32; tanévben:

I. Minősítő vizsgára állott szeptember és június hóban 20 elsőéves hallgató, mind sikerrel vizsgázott.

II. Theologiai alapvizsgára állottak október, december és június hóban, teljes alapvizsgát 34-en tettek, mégpedig jeles eredménnyel 5-en, jó eredménnyel 10-en, elégséges eredménnyel 11-en; javítóvizsgálatra 8 hallgatót utasítottak.

III. Theologiai szakvizsgára (első lelkészképesítő) állott októberben 10, júniusban 29 jelölt; jeles képesítést nyert 2, jó képesítést 14, elégséges képesítést 14 jelölt, 6 jelölt javítóvizsgálatra utasított, 1 jelölt egy év múlva vizsgázhat, 2 evangélikus theologus csak írásbeli vizsgát tett.

Az 1932/33. tanévben minősítő vizsgára 25 theologus állott, sikerrel 22 vizsgázott.

Theologiai alapvizsgát tett 40 hallgató, jeles eredménnyel 4, jó eredménnyel 16, elégséges eredménnyel 13; javítóvizsgálatra 7 hallgató utasított.

Theologiai szakvizsgát 62 jelölt tett, közülök jeles fokozatot nyert 4, jó fokozatot 15, elégséges fokozatot 34, 8 jelölt javítóvizsgálatra, 1 pedig a vizsgálat megismétlésére utasított.

Vallástanári vizsgát tett 1931-ben László Dezső, aki a kolozsvári református kollégium rendes vallástanárává, Nagy József, aki dévai lelkésszé választott. Mindketten kitüntetéssel vizsgáztak.

Theologiai magántanári vizsgák is voltak. Borbáth Dániel, jelenleg szászvárosi árvaházi lelkész tett 1932. december 19-én vizsgát a szisztematika theológiából, 1933. június 15-én pedig Nagy András nyárádszentbenedeki lelkész aa. az ószövetségi bibliai tudományok szakcsoportjából.

Mindkét vizsga a jelöltek alapos tudományos felkészültségéről tett tanuságot, s a vizsgálóbizottság a theologiai fakultás e két régebbi jeles tanítványát örömmel habilitálta a fakultás magántanárai sorába.

A tanári kar igen értékes irodalmi tudományos működést fejtett ki e két évben is, elismeréssel kell megemléelnünk, hogy anyaszenegyházunk minden munkájában, úgy a kormányzatban, mint a missziói munkában, kivették a maguk részét. Az akadémiai istentiszteletek, az akadémiai estélyek, a theologus konferenciák az elmúlt két évben is megtartottak.

Az intézet anyagi helyzete változatlanul igen súlyos, a királyhágómelléki egyházkerület intézményes hozzájárulását még mindig nélkülözi a fakultás; az anyagi helyzet romlása következtében kénytelen volt igazgatótanácsunk az 1932/33. tanévtől kezdve leckepezszedését engedélyezni.

B) Középiszkolák.

Az elmúlt két esztendő Istennek legyen hála, — középiszkoláinkat existenciájokban megkímélte. Mindenik középiszkolánk végezhetette áldásos működését, sőt már a brassói kereskedelmi iskola is elnyerte a nyilvánossági jogot. Ugylátszik, hogy az 1919/20-ban fennállott 38 középfoku iskolánk helyett a ma is működő 12 középfokú iskola (kolozsvári fiu-, marosvásárhelyi fiu-, nagyenyedi fiu-, sepsiszentgyörgyi fiu-, zilahi fiu-, kolozsvári leányfőgimnáziumok, brassói, marosvásárhelyi és sepsiszentgyörgyi leánygimnáziumok, a nagyenyedi tanító-, a székelyudvarhelyi tanítónőképző intézetek és a brassói kereskedelmi fiuiskola női magántanfolyammal) marad meg véglegesen egyházkerületünk középfoku nevelésének biztosíthatására.

A tanulói létszámban is megállott az előző jelentéseinkben az örökös apadás, sőt lassu, de biztos emelkedés látszik, aminek a jövőre nézve garanciája az, hogy az I. osztályos tanulóink létszáma emelkedik évről-évré, az idén 1933/34

tanévben már 577-et tesz ki, 42-es átlagos osztálylétszámnak felel meg. Egyedül a kereskedelmi iskolai tanulók létszáma mutat aggodalomra adó módon csökkenést, de ennek is megkaphatjuk abban a magyarázatát, hogy a bankok ismeretes helyzetével kapcsolatos nagymérvű tisztviselői elbocsátások elvették — bizonyára csak átmenetileg — e pályától a szülők és tanulók kedvét.

A beírt tanulók kimutatása:

A) *Fiúfőgimnáziumok:*

1. Kolozsvári	1931/32. tanévben:	400,	1932/33. tanévben	380
2. Marosvásárhelyi	„	331,	1932/33. „	350
3. Nagyenyedi	„	208,	1932/33. „	220
4. Sepsiszentgyörgyi	„	217,	1932/33. „	224
5. Zilahi	„	154,	1932/33. „	173

B) *Leányfőgimnázium:*

1. Kolozsvári	1931/32. tanévben:	320,	1932/33. tanévben	331
---------------	--------------------	------	-------------------	-----

C) *Leánygimnáziumok:*

1. Brassói	1931/32. tanévben:	90,	1932/33. tanévben	124
2. Marosvásárhelyi	„	149,	1932/33. „	174
3. Sepsiszentgyörgyi	„	71,	1932/33. „	77

D) *Tanítóképzők:*

1. Nagyenyedi tanítóképző	1931/32-ben:	132,	1932/33-ban	126
2. Székelyudvarhelyitanítónőképző	„	293,	1932/33-ban	264

E) *Kereskedelmi iskolák:*

1. Brassói fiú:	1931/32-ben:	72,	1932/33-ban	43
2. Brassói női tanfolyam	1931/32-ben:	50,	1932/33-ban	15

Vagyis beíratott egyházkerületünk középfokú iskoláiba az 1931/32. tanévben 2485, az 1932/33-ik tanévben 2483 tanuló.

Az 1932/33. tanévben a beírt tanulók vallásszerinti megoszlása a következő volt:

a) református:	2007
b) evangélikus:	193
c) unitárius:	94

d) róm. kath.:	259
e) gör. kath.:	1
f) baptista:	1
g) felekezeten kívüli:	1
h) zsidó:	17

Kollégiumaink kormányzótestületeiből az elmúlt két év alatt elvesztettük dr. Garda Kámán aát, a Bethlen kollégium főgondnokát. Garda Kálmán halála szinte pótolhatatlan ürt hagyott ott maga után. A legnehezebb időkben adta a Gondviselés az ősi fejedelmi iskolának Garda Kálmánt, aki gyermekkorától kezdve össze volt forrva az alma materrel, és az Isten által neki nagy bőséggel adott talentumok mértéke szerint olyan buzgó és áldásos bölcs vezére, harcosa és földi gondviselője volt a kollégiumnak, hogy egész Erdélynek könnyes részvéte állotta körül koporsóját. Nemcsak egyházkerületünk szomorú történetében, de bizonyára az Atyánál is fel vannak írva az ő érdemei. Ott hagyta szeretett iskoláját, a marosvásárhelyi kollégiumot az ősz pátriárka, a kollégium érdemes gondnoka, dr. Agyagássi Károly aa. is.

Aldott legyen emlékezetük!

A kollégiumok előljáróságaiból lemondás folytán elvesztettük a Bethlen kollégium előljáróságából Jancsó Sándor, br. Kemény Pál, a marosvásárhelyiéből dr. Musnai László; a székelyudvarhelyiéből Biró Aron aát, aki bekövetkezett haláláig, évtizedek során át volt az előljáróság értékes munkás tagja. Elhalt a sepsiszentgyörgyi kollégium előljáróságának buzgó tagja, dr. Benedek Zoltán aa. is.

Tanárszabályainkban a következő változások történtek: 1933 május 18-ikán élete derekán, 50 éves korában elhalt Járai István, a Bethlen kollégium igazgató-tanára. Járai István egyike volt egyházkerületünk legkiválóbb tanárainak. Egy negyedszázadnál több időt töltött a Bethlen kollégium szolgálatában, a legnehezebb időben, az utolsó tizenhat esztendőben viselte az igazgatói tisztet is. Fáradhatatlanul, az összeroppanásig dolgozott, szakképzettségével, kifogástalan nyelvtudásával, határozott egyéniségével biztosan vezette a kollégium nehéz ügyeit. Életét, egészségét dobta oda a református magyar kultúra oltárára. Könnyes szemekkel áldjuk emlékét.

Meghalt Both István, a zilahi kollégium nyugalmazott tanára, a helyettes tanárok sorából ragadta ki a halál Nagy István marosvásárhelyi és László József sepsiszentgyörgyi kollégiumi tanár aát. Nyugodjanak csendesen.

Nyugalomba vonultak: Özv. Resch Józsefné marosvásárhelyi leánygimnáziumi, Kerekes Ernő, a zilahi kollégium igazgatója, Szabó András, a székelyudvarhelyi kollégium igazgatója, Kovács Dezső, a kolozsvári kollégium igazgatója, Tárkányi György a kolozsvári, Zayzon János a nagyenyedi kollégium vallástanára. Betegsége miatt ideiglenesen nyugdíjazni kellett Bajkó Viktort, a zilahi kollégium tanárát.

Nyugalomba vonulásukkal értékes munkaerőket veszítettünk el. Kerekes Ernő, Kovács Dezső, Szabó András igazgatók, elévülhetetlen érdemeket szereztek egyházkerületünk tanügyének előbbrevitelében. Tisztelettel és megbecsüléssel válhattak el iskoláinktól, kívánjuk, hogy a jól megérdemelt nyugalom napjait egészségben tölthessék. Szabó András tolalából azóta is értékes mű került ki a sajtó alól. Méltán várjuk és reméljük, hogy az aranyos kedélyü Kovács Dezső „Erdély első humoristája“ felszabadulva a statisztikák s más adminisztrációs terhek nyomasztó sulya alól, szépirodalmunkat sokkal nagyobb mértékben fogja szaporítani írásaival, mint eddig tehette.

Lemondás folytán veszítettük el kolozsvári kollégiumunk jeles tanárát dr. Csüry Bálint aát. A veszteség büszke örömmel tölthet el bennünket, mert Csüri Bálint aát a debreceni tudományegyetem méltatta arra, hogy mint a magyar nyelvészet professzorát hívta meg, nagynevű elődök örökébe. Kívánjuk, hogy új, magasabb munkaterén is siker és eredmény járjon munkálkodása után.

Meghívás utján új rendes tanáraink lettek: Fankovitsné, Csathó Julia a marosvásárhelyi leánygimnáziumnál, Szász Árpád a zilahi kollégiumnál, gróf Telekiné, Kovács Zsuzsanna és Vitályos Erzsébet a leányfőgimnáziumnál, dr. Musnai László a Bethlen kollégium főgimnáziumánál és László Dezső a kolozsvári, Deák Ferenc a nagyenyedi kollégiumnál.

Dóczy Ferenc aát, a Bethlen kollégium rendes tanárát és rektorprofesszorát a kolozsvári kollégium hívta meg rendes tanárául.

A nagyenyedi főgimnáziumnak Málnásy Károly, a ko-

lozsvári kollégiumnak Gönczy László lett az új igazgatója. A két vezető munkást, akiket előljáróik és tanári karuk egyhangu bizalma állított e fontos posztra, szeretettel és bizalommal köszöntjük; kívánjuk, hogy nehéz helyükön munkakedvvel, energiával állják meg helyüket.

Tanári testületeink statisztikája az 1932/33 tanévben:

1. A kolozsvári kollégiumban volt 14 rendes tanár, 4 helyettes és 2 óraadó tanár.

2. A marosvásárhelyi kollégiumban 10 rendes, 3 helyettes és 7 óraadó tanár.

3. A nagyenyedi kollégiumban 11 rendes, 4 helyettes és 5 óraadó tanár.

4. A sepsiszentgyörgyi kollégiumban 7 rendes, 6 helyettes és 1 óraadó tanár.

5. A zilahi kollégiumnál 8 rendes, 5 helyettes és 2 óraadó tanár.

6. A leányfőgimnáziumban 9 rendes, 5 ideiglenes rendes, 4 helyettes és 6 óraadó tanár.

7. A brassói leánygimnáziumnál 4 rendes, 1 helyettes, 3 óraadó tanár.

8. A marosvásárhelyi leánygimnáziumnál 4 rendes, 2 helyettes, 3 óraadó tanár.

9. A sepsiszentgyörgyi leánygimnáziumban 2 rendes, 1 helyettes, 5 óraadó tanár.

10. A nagyenyedi tanítóképző intézetben 7 rendes, 1 segéd, 6 helyettes és 9 óraadó tanár.

11. A székelyudvarhelyi tanítónőképzőintézetben rendes tanár 12, helyettes tanárnő 5, óraadó tanár 4.

12. A brassói kereskedelmi iskoláknál rendes tanár 3, helyettes 4, óraadó tanár 10.

Tanárkarainkban a szakai arány nem megfelelő, a rendes tanári tanszékek eddigi rendszeresítése sem megfelelő, ezért a mostani egyházkerületi közgyűlés elébe e tárgyban külön javaslatot fogunk terjeszteni.

Iskoláinknál nagy számban vannak olyan helyettes tanárok, akik évek óta működnek, azonban az ismeretes állami rendelkezések szerint a végső vizsgát (az examen de capacitate) nem tudják megszerezni, mivel e vizsga eltöröltetett s a helyébe állított „concurus“ (versenyvizsga) ügyében nem intézkedik a minisztérium; ez ügyben több ízben interveniált Főtisz-

teletű Püspök úr a közoktatásügyi minisztériumban, legutóbbi alkalommal ez év novemberére ígérték ez ügyben döntést; a választ e jelentés összeállításakor még nélkülözzük.

Az igazgatói titkárok közül elhalt László Árpád a sepsiszentgyörgyi kollégium véglegesített igazgatói titkára; Gálfi Miklós tanítóképzőintézeti, Nagy Ferencz zilahi kollégiumi és Nagy Márta marosvásárhelyi kollégiumi igazgatói titkárok állásukban véglegesítették.

A tanári utánpótlás már semmi nehézségbe nem ütközik, sőt évről-évre szaporodik a végzett és állást kereső magyar anyanyelvű tanárjelöltek száma. Igazgatótanácsunk a theologus-tanárjelölteken kívül az elmúlt 2 tanévben is 32, illetve 34 tanárjelöltet segélyezett. Az 1926/27. tanévtől segélyezett tanárjelöltek közül ma már 23 áll középiskoláink szolgálatában.

Ami az oktatás munkáját illeti, ezen a téren az elmúlt két esztendő sem hozott semmi nyugalmat.

Az 1931/32. tanévet az eddigi rendtől eltekintve a közoktatásügyi miniszter úrnak 105596/31. sz. augusztus 17-én kelt rendelete értelmében szeptember 1-én meg kellett kezdeni. Az 1928-ban meghozott középiskolai törvényhez 1931. július 22-én több módosítást adott ki a közoktatásügyi kormány, azonban a tantervi utasítások csak szeptember hó második felében, a tanév megnyitása után jelentek meg. A közoktatásügyi miniszter úr 130113/31. sz. a. az I. és IV. osztályok új tantervét közölte, akkor kellett a tantárgybeosztásokat megváltoztatni, az előírt műhelyeket beállítani, tanárokat alkalmazni a kézügyességek tanítására. Ugyancsak e tanév végén megváltozott az osztályozási módszer is, a közoktatásügyi miniszter 65.028/32. sz. rendeletével úgy intézkedett, hogy nem 10—1 menő számokkal, hanem öt érdemjeggyel kell a tanulókat osztályozni.

Az új tantervhez természetesen új tankönyvek is kellettek volna, de a miniszteri intézkedés szerint a tavalyiak maradtak használatban; ez nagyon megnehezítette a tanulók munkáját.

Az 1932/33. tanévet a 95481/32. sz. miniszteri rendelet szerint ismét a régi szabályzatok szerint kezdtük, vagyis a tanév ünnepélyes megnyitása mindenütt szeptember 15-én volt. Tantervi módosítások nélkül ez az esztendő sem telt, október hó 13-án kapta meg igazgatótanácsunk a közoktatásügyi minisz-

ter úr 145,595/ 32 sz. rendeletét, mely közölte az új óratervet és adott némi utasításokat a tananyagra vonatkozóan, október 25-én kaptuk meg a részletes programot, azonban még ebben is sok homályos rész volt, ilyen irányú előterjesztésünkre november 23-án kaptuk meg a közoktatásügyi miniszter úrnak 160662. és 157282. sz. rendeleteit. A végleges tantervi füzeteket februárban tudtuk minden iskolánk részére beszerezni.

Elképzelhető, hogy a tanterv bizonytalansága és ingadozása milyen munkát rótt az igazgatókra és a tanári karokra, annál inkább, hogy a közoktatásügyi miniszter úr 103042/32. sz. rendeletével e tanévre is a régi tantervhez készült tankönyvek használatát írta elő.

E jelentés összeállítása alatt kapta meg igazgatótanácsunk az új 8. osztályos középiskola tantervezetét. Az új tanterv a VII. osztályig egységes, a VII. és VIII. osztályban bifurkálódik irodalmi és természettudományi szakra, illetve szekciókra. A tantervi változatok a túlzásfóltságon nem hogy enyhítettek volna, sőt a heti óraszám több osztályban növekedett.

A tanulmányi eredmény mindenek ellenére iskoláinkban egyre jobb, összefoglaló kimutatást nem mellékelhetünk, mert minden adat nem áll rendelkezésünkre, a beérkezett jelentések sem egyöntetűek, aminek egyik oka az, hogy az állami hatóságok részére készítendő statisztikai adatok, és az igazgatóktól eddig kért igazgatói jelentések kérdései nagyon, illetve sokban elütők, e tanév folyamán igazgatói értekezleten fogja megállapítani igazgatótanácsunk az igazgatói évváró jelentések egy pontos új formáját, amelynek adatai az összehasonlításra alkalmasak lesznek.

A sikerrel végzett tanulók száma a 85.2 — 76% — között mozgott, a megbukottak közül is átlagban $\frac{1}{5}$ -e utasított osztályismétlésre.

A tanulók magaviselete ellen nem volt különösebb kifogás, a két év alatt 7 esetben kellett a rövidebb időre való kizárás, 1 esetben az illető iskolából való eltávolítás eszközához nyulni.

A tanulók egészségi állapota csak nagyjából mondható kielégítőnek, a járványok miatt több iskolában kellett rövidebb időre osztályokat becsukni, a Bethlen kollégiumban volt nagyobb járvány, de erélyes intézkedésekkel itt is sike-

rült a járványt megfékezni. Sajnos 5 tanítványunk áldozatul esett a járványoknak. A tanulók óramulasztása is igen nagy volt, pl. a marosvásárhelyi kollégiumban az 1931/32 tanévben 13.801, az 1932/33. tanévben 18.090 tanórát tett ki.

A fiugimnáziumok mellett mindenütt internátus és konviktus is működött, a leányfőgimnázium tanulóinak egy része a Szeretetházban nyert elhelyezést, a leánygimnáziumok közül a sepsiszentgyörgyinek volt saját internátusa, a marosvásárhelyi leánygimnázium vidéki tanulóinak egy része a Bethlen Kata internátusban, a brassói leánygimnáziumé az ottani Szeretetházban volt elhelyezve. A tanítóképző és tanítónőképzőintézetek mellett szintén voltak internátusok.

Internátusaink létszámkimutatása:

1. Kolozsvári kollégiumi: 1931/32-ben 227, közülök 92 egyetemi hallgató, 1932/33-ban 196, középiskolás 106, egyetemi hallgató 90.

2. Marosvásárhelyi kollégiumi: 1931/32. iskolai évben 117, 1932/33-ban 104.

3. A nagyenyedi kollégiumi: 1931/32-ben 131, 1932/33-ban 123.

4. A sepsiszentgyörgyi kollégiumi: 1931/32-ben 127, 1932/33-ban 123.

5. A zilahi kollégiumi: 1931/32-ben 95, 1932/33 iskolai évben 101.

6. A sepsiszentgyörgyi leánygimnáziumi: 1931/32-ben 27, 1932/33-ban 33.

7. A tanítóképző internátusában 1931/32-ben 116, 1932/33-ban 107.

8. A tanítónőképzőintézet internátusában 1931/32-ben 195, 1932/33-ban 192.

A bennlakás és étkezés díjai voltak:

1. Kolozsvári kollégiumi int. lakásdíj	1931/32.	3000	konv. díj:	8000
	1932/33.	3200	"	7000
2. Marosvásárhelyi "	"	1931/32.	2400	" 7200
	"	1932/33.	2400	" 5400
3. Nagyenyedi "	"	1931/32.	2600	" 7000, ill. 4000
	"	1932/33.	2600	" 4000
4. Sepsiszentgyörgyi "	"	1931/32.	2500	" 6000
	"	1332/33.	2000	" 4600
5. Zilahi "	"	1931/32.	1800	" 7100
	"	1932/33.	1800	" 6100

6. Sepsiszentgyörgyi leányg. lakásdíj	1931/32.	2500	konv. díj	6000
	1932/33.	2000	"	4600
7. Nagyenyedi tanítóképző	1931/32.	2200	"	7000, ill. 4000
	1932/33.	2200	"	4000
8. Székelyudvarhelyi tanítóképző	1931/32.	2400	"	6000
	1932/33.	2400	"	6000

Bár az iskolák jótékony alapjai elértéktelenedtek, tanulóink segélyezésében elmentek a végső határig.

A tanulóknak adott segélyek, elengedett díjak összegei:

1. Kolozsvári kollégiumban	1931/32.	tanévben	649.299	Leu
	1932/33.	"	540.000	"
2. Marosvásárhelyi	1931/32.	"	661.377	"
	1932/33.	"	545.092	"
3. Nagyenyedi	1932/33.	"	367.809	"
4. Sepsiszentgyörgyi	1931/32.	"	310.615	"
	1932/33.	"	237.310	"
5. Zilahi	1931/32.	"	359.450	"
	1932/33.	"	315.800	"
6. Kolozsvári leányfőgimnáziumban	1931/32.	"	130.334*	"
	1932/33.	"	197.899**	"
7. Sepsiszentgyörgyi leánygimnáziumban	1931/32.	"	56.000	"
	1932/33.	"	58.662	"
8. Tanítónőképzőintézetben	1931/32.	"	601.718	"
	1932/33.	"	578.117	"
9. Tanítónőképzőintézetben	1931/32.	"	704.900	"
	1932/33.	"	578.117	"
10. Marosvásárhelyi leánygimnáziumban	1931/32.	"	24.050	"
	1932/33.	"	21.950	"

A bakkalaureátusi vizsgák anyagát újból szabályozták; igazgatótanácsunk több felterjesztéssel fordult a közoktatásügyi miniszter urhoz, hogy legalább annyit tudjon biztosítani, hogy minden tárgyat olyan nyelven kérdezzenek, ahogy azt a középiskolákban előadták és tanulták, s magyar nyelven felelendő tárgyakra magyarul tudó szaktanár legyen a bizottságokban, hogy a tolmács útján való feleltetés igazságtalanságai megszűnjenek. A közoktatásügyi miniszter ur 19018—32. sz. rendeletével e jogot el is ismerte. Azonban még mindig akadt bizottsági elnök, aki pl. a természettudományokból román nyelvű feleleteket kért a jelöltektől.

Tanulóink most már a bakkalaureátusi vizsgákon sokkal nagyobb eredményeket érnek el, megfeszített munkával ketten kitűnő, 14-en jeles eredményt értek el. Mint az alábbi

* Volt egy teljes drágább, egy olcsóbb (egyfogásos ebéddel) koszt.

** Csak tandíjban.

táblázatos kimutatás tanusítja, volt az átmenetek száma 100%-os is, de a 75—85%-os eredmény nem ritka.

Kimutatás a bakkalaureatusi vizsgálatokról.

	1931. szept		1932. jun.		1932. szept.		1933. jun.	
	vizsgára jelentkezett	sikerrel vizsgázott	vizsgára jelentkezett	sikerrel vizsgázott	vizsgára jelentkezett	sikerrel vizsgázott	vizsgára jelentkezett	sikerrel vizsgázott
Kolozsvári koll.	15	6	29	21	12	9	32	21
M.-vásárhelyi „	8	1	33	21	16	12	17	12
Nagyenyedi „	11	8	24	19	3	2	30	25
S.-szentgyörgyi „	16	10	26	17	12	6	20	16
Zilahi „	18	9	16	15	9	4	8	5
Leányfőgimnázium	4	2	20	20	5	3	20	15

Tanító és tanítónőképzőintézetekben komoly és egyre eredményesebb munka folyik, bár a tantervi változások ott is igen nagy nehézséget okoznak. A közoktatás- és vallásügyi miniszter úr 181633/31. sz. rendeletével a gimnáziumok tantervét vezette be a tanítóképzők négy alsó osztályába is. Nem tarthatjuk a tanítóképzők szempontjából előnyösnek e rendeletet, egyedüli előnye, hogy a liceumba való felléphetést lehetővé teszi.

Mindakét intézetünkben igen nagy gondot fordítottak a gyakorlati kiképzésre és az állam nyelvének minél alaposabb elsajátíttatására. A módszeres értekezletek jegyzőkönyvei mutatják a komoly tanári munkát. Különös elismeréssel kell kiemelnünk Csefő Sándor igazgatót, aki ilyen irányban is szerzett érdemeit, akinek vezetése alatt a módszeres értekezletek minztaszerű, alapos munkát végeznek.

A képesítő vizsgálatok eredményei igen megnyugtatók, a tanítónőképző eredményei országos viszonylatokban is a legjobbak közül való, a tanítóképzőintézetben is folyton javul a múlt eredményeihez képest.

A képesítő vizsgálatok eredményei:

	1931/32. tanév		1932/33. tanév	
	vizsgára jelentkezett	tanítói oklevelet szerzett	vizsgára jelentkezett	tanítói oklevelet szerzett
Tanítóképző. . .	26	20	23	15
Tanítónőképző .	45	33	59	47

A tanítónőképzőintézetben 1933. júniusában 5 óvónői oklevéllel rendelkező, eddig tanítói pályán működő s. tanítónőink részére előkészítő tanfolyamot tartottunk, miután a közoktatásügyi miniszter úrtól sikerült 159,693—1932. sz. a. engedélyt nyerni arra, hogy képesítő vizsgálatra álljanak.

1931. október 15—19. napjain tartottuk a nagyenyedi tanítóképzőintézetben az utolsó tanítói véglegesítő vizsgát; az előállt 17 tanító közül 13-nak sikerült a vizsgálat.

A közoktatásügyi minisztérium 23631/32. sz. rendelete eltörölte a véglegesítő vizsgát, s az egyházi főhatóságoknak saját hatáskörébe utalta, hogy fenn akarják-e tartani a véglegesítő vizsgák rendszerét. Igazgatótanácsunk úgy döntött, hogy a református tanítók részére sem tart több ilyen vizsgálatot.

1931. augusztus 15—27-ike között ismét rendeztünk Nagyenyeden tanítói nyári továbbképző tanfolyamot. 55-en vettek részt e tanfolyamon, sajnos, anyagiak hiányában e szinte nélkülözhetetlen tanfolyamot 1932-ben már nem tudtuk megrendezni.

A rendes kántorképesítő vizsgán előállott a tanítóképzőintézetben 1932-ben 6, 1933-ban 13 jelölt, mind sikerrel vizsgáztak; a tanítónőképzőintézetben 1932-ben 32 jelölt (köztük 4 unit.), 1933-ban 37 jelölt (köztük 1 evangélikus), sikerrel vizsgázott 1932-ben 27, 1933-ban 36 jelölt.

Az újonnan szervezett rendkívüli kántorképző tanfolyamot 1932 február 1—április 27-én tartottuk. 40-en jelentkeztek, akik közül 6-ot az igazgatótanács felmentett a tanfolyam hallgatása alól. 35 jelölt állott vizsgára, akik közül sikerrel vizsgázott 30 jelölt, 5 jelölt egy tárgyból javítóvizsgálatra utasított. A tanfolyamon és a vizsgálaton nyert tapasztalatok alapján a Főtiszteletű Egyházkerületi közgyűlésnek javaslatot fogunk tenni a szabályzat némi módosítására.

Egyébiránt tekintettel az egyházi éneklés, a dalárdavezetés stb. fontosságára, egyházkerületünkben a kántorképzés ügyében olyan intézkedéseket kell tenni, mely a nivó emelésére alkalmas lesz. Mert meggondolásra int a következő kimutatás, mely mutatja, miképen történik egyházkerületünkben a kántori szolgálat ellátása.

A kántori szolgálatot okleveles felekezeti kántortanítónk végzi 212 helyen, okleveles felekezeti kántortanítónők végzi 54 helyen, önálló okleveles kántorunk van 75, önálló okleve-

les nő kántorunk 1; kántori oklevél nélkül végzi a kántoriát (sok köztük az elemi iskola pár osztályával bíró is!) 101 férfi és 13 nő; a lelkész végzi 49 helyen; állami tanító (okleveles) 55, állami tanítónő (okleveles) 1 helyen, állami tanító (oklevél nélkül) 13, nyugalmazott állami tanító 1 helyen.

Ezenkívül 59 református tanítónk és tanítónőnk van, aki kántori oklevél nélkül végzi a szolgálatot.

E kérdés tanulmányozására és javaslatok előkészítésére az igazgatótanács a Főtiszteletű Püspök úr elnöklete alatt, a generális direktor, a tanítóképzőintézeti igazgató, az egyházkerületi belmissziói előadó és tanügyi előadótanácsos és Veress Gábor aából álló bizottságot küldött ki.

A tanári fizetésekben még a régi állapotot sem tudtuk megtartani, az 1925-ös illetményeket is már az 1931/32. tanév elején redukálnunk kellett, hogy az iskolai költségvetés egyensúlyát valahogy biztosítani tudjuk.

Generális vizitációt középiskoláinknál kettőt tartott Főtiszteletű Püspök úr, 1932 április 24—29. napjain a székelyudvarhelyi tanítónőképzőintézetet, 1933 április 4—8 napjain a marosvásárhelyi középiskolákat vizsgálta meg.

Az udvarhelyi vizsgálatról nyert tapasztalatokról május 26-iki igazgatótanácsai ülésnek számoltunk be. A vizsgálat minden irányban megnyugtató eredménnyel végződött. Az intézet kormányzása mintaszerű, az igazgatónő ugy az adminisztratív, mint a pedagógiai vezetésben kiváló, a tanári kar működése kifogástalan. A tanulmányi nivó magas, a mult vizsgálatunk óta örvendetes előhaladást tapasztaltunk a magyar helyesírásban és a kántorképzésben és a vallásos nevelés elmélyítése tekintetében.

A marosvásárhelyi kollégium generális vizitációjáról is jó benyomásokkal jöhettünk haza. Nagy Endre „a minta igazgató“ a régi energiával és bölcs tapasztalataival áll segítségére az intézet nagyérdemű főgondnokának, dr. Bernády György aának, aki bölcsességével, személyes megjelenésével és utánjárásával az intézet mindennemű ügyeinek vezetésében a legbuzgóbban részt vesz. A tanulók létszáma évről-évre emelkedik, már szinte eléri a legnépesebb kollégiumunkénak, a kolozsvárinak a létszámát. A tanulmányi nivó a mult generális vizitáció óta esett, igazgatótanácsunk az előljáráson keresztül megtette a szükséges intézkedéseket. Különö-

sen az I. évharmadban volt rossz a tanulmányi eredmény. (Az általános bukási % 47.5, de pl. a III/a osztályban 65%!) utasításokat adtunk a magyar nyelv és helyesírás tanítására, az ifjúsági könyvtárak kiegészítésére, egyes didaktikai eljárásmódokra.

A marosvásárhelyi leánygimnáziumban a szokott kedves rend, kifogástalan igazgatónői vezetés és ügykezelés, szép tanulmányi eredmény fogadott. A fenntartás eszközeinek a presbitériummal való megtárgyalása volt itt főfeladatunk.

Mindakét alkalmat felhasználtuk arra is, hogy a vizitáció tagjai précesek és csoportos ifjúsági konferenciák tartásával az ifjúsághoz is közelférkőzhessenek; a bizalmas konferenciákon gondolkozásmódjukat és világnézetük kialakulását megfigyelhessék.

C) Szeretetházak.

Az elmúlt két tanévben két szeretetházunk, a kolozsvári és a brassói a régi keretekben fejtették ki áldásos működésüket.

A nehéz gazdasági viszonyok között a benlakók száma csökkent, bár nem lényegesen, azonban a szülők a díjak fizetésében egyre nagyobb nehézségekkel küzdenek, így csak a leggondosabb gazdálkodás mellett lehetett a zavartalan működést biztosítani. Az igazgatóké az érdem, hogy fennakadás nem állott be.

Kolozsvári Szeretetházunk előljáróságából lemondott két értékes női tag: báró Kemény Katalin és Szele Endréné, egyébiránt az új előljáróság a legnagyobb buzgósággal intézte az intézet ügyeit.

Az ideiglenesen alkalmazott Benkő Ágnes igazgatónőt igazgatótanácsunk az előljáróság egyhangú javaslatára eddigi működése iránti teljes elismerése mellett 4672—1932. számú rendeletével véglegesítette, e helyről is bizalommal köszöntjük végleges minőségében. Az előljáróság a nevelőszemélyzet munkájának segítésére 2 diakonisztestvért alkalmazott, az 1932/33. tanévre. Özv. dr. Weisel Ernőné nevelőnő helyébe is diakoniszát alkalmazott, akiknek működésével, Isten önkéntes szolgálatába állított szelid munkálkodásukkal a legteljesebb mértékben megvoltak az előljárók elégedve.

Az intézet teljes személyzete az igazgatónőn és a gazda-

sági felügyelőkön kívül 3 diakonisszatestvérből, 2 nevelőnőből és egy ápolónőből állott.

A nevelőszemélyzet minden lehetőt megtett, úgy a vallásos nevelés terén, mint arra nézve, hogy tanulmányaikat a növendékek minél eredményesebben végezhesék. A vallásos nevelés céljait szolgálták a mindennapi áhitatok, a csoportonként vezetett bibliaórák, az egyházi énekórák. Ezenkívül gondosan ellenőrizték a növendékek templombajárását is.

A növendékek létszáma hullámzó és apadó tendenciát mutat. Az 1931/32 tanévre kérése alapján 120 növendéket vett fel az előljáróság, de helyét csak 107 foglalta el, ebből is 7 az év folyamán kimaradt; évközben 11 új felvétel történt hosszabb-rövidebb időre. A növendékek közül 85 járt a leányfőgimnáziumba, 14 kereskedelmi iskolába, 17 egyetemi hallgató volt, 1 zeneakadémiára járt, 2 varrni, 1 pedig fényképészetet tanult. Csak 2 nem volt református vallású. A növendékek közül 6 volt lelkészárva, 65 lelkész, tanár és tanító gyermek.

Az 1932/33. tanévre már csak 95 volt a létszám, akik közül a református leányfőgimnáziumba járt 71, kereskedelmi iskolába 10, zeneakadémiára 1 hallgató. Az egyetemi hallgatók száma 11 volt, 1 növendék varrni, 1 pedig fényképészetet tanult. A növendékek közül 1 nem volt református vallású. Lelkészárva volt 6, lelkész-tanártanítóleány 42 (egy év alatt 29-el kevesebb!).

Tanulmányi előmenetel tekintetében az előző évben is némi esést, az 1932/33. tanévben határozott rosszabbodást lehetett tapasztalni, magaviselet szempontjából kevés kifogás volt, az egyetemi hallgatóknak is rendre hozzátörnek az intézet rendtartásához.

A növendékek egészségi állapota nagyjában kielégítő volt 1932-ben influenza-járvány miatt, 1933-ban kanyarójárvány miatt pár napra be is kellett zárni az intézetet.

Az intézetet főfelügyelője, főtiszteletű Püspök Úr több ízben meglátogatta.

D) Elemi iskolák.

Az elmúlt két év alatt tovább folytattuk küzdelmünket az iránt, hogy azoknak az elemi iskoláinknak a sorsát biztosíthassuk, amelyek még nem nyerték el a végleges nyilvánosjogu állami működési engedélyt. Nemcsak felterjeszté-

sekkel, hanem személyes intervenciókkal is igyekeztünk eredményt elérni. Az eredmény még mindig az, hogy iskoláinknak egy harmada van véglegesen rendben nyilvánosjogu működési engedélyével.

Az elmúlt két iskolai év alatt a múlt jelentésünkben kimutatott 70 iskolán kívül a következő iskoláink nyertek végleges nyilvánosjogu működési engedélyt:

1. Bethlen, 2. Egrestő, 3. Szolokma, 4. Vajdahunyad,
5. Kelementelke, 6. Koltókatalin, 7. Marosjára, 8. Magyaró,
9. Szászrégen, 10. Segesvár, 11. Abafája, 12. Medgyes,
13. Magyar királyfalva, 14. Hidvég, 15. Dextrádszéplak,
16. Radnótfája, 17. Felőr, 18. Magyar péterlaka, 19. Körtvélyfája,
20. Czegőtelke, 21. Rugonfalva, 22. Káposztásszentmiklós,
23. Petrozsény, 24. Telekfalva, 25. Sövényfalva,
26. Boldogfalva, 27. Hadadnásd, 28. Sepsiszentgyörgy,
29. Magyarcsapó, 30. Déva, 31. Radnót, 32. Almásmálom,
33. Atosfalva, 34. Szováta, 35. Brassó, 36. Tancs, 37. Mezőmés,
38. Sajószentandrás, 39. Sárvásár, 40. Berekeresztur,
41. Héderfája, 42. Mezőcsávás, 43. Noszoly, 44. Nagymoha,
45. Pókakeresztur, 46. Dizsnajó, 47. Marosfelfalu, 48. Bede,
49. Nyárádszentandrás, 50. Süketdemeterfalva, 51. Tövis,
52. Mezőveresegyháza, 53. Kispetri, 54. Gernyeszeg, 55. Magyar kályán,
56. Aranyosegerbegy, 57. Várhegy, 58. Vámosgálfalva,
59. Kösmöd, 60. Kisfülpös, 61. Havadtó, 62. Marosdécse,
63. Székelykakasd, 64. Székelyudvarhely, 65. Nyárádszentbenedek,
66. Nyáradkarácsony, 67. Bucuresti,
68. Fogaras, 69. Fehéregyháza.

Összesen 139 iskolánknak van nyilvánossági joga.

Nyilvánossági jog nélkül nyert működési engedélyt:

1. Székelyföldvár, 2. Magyarláros, 3. Marossárpatak,
4. Mezőzáh (csak az 1932/33. tanévre), 5. Magyarbikal, 6. Nagyalambfalva,
7. Bodola, 8. Erdőcsinád, 9. Magyaró-fickói, 10. Gyulakuta,
11. Marosszentgyörgy, 12. Retteg, 13. Mezősámsond,
14. Apanagyfalva, 15. Kendilóna, 16. Héjjasfalva,
17. Kide (csak az 1932/33. tanévre), 18. Somkerék,
19. Angyalos, 20. Fekete, 21. Száltelek, 22. Kutyfalva,
23. Nagysajó, 24. Kisiklód, 25. Kisborosnyó, 26. Haró, 27. Nagyadorján,
28. Maroskeresztur, 29. Bun, 30. Póka, 31. Malomfalva,
32. Nagykedde, 33. Magyarókeréke, 34. Alsófelső-szentmihály,
35. Esztény (csak az 1932/33. tanévre), 36. Ör-

aljaboldogfalva, 37. Megyesfalva, 38. Galac, 39. Holtmaros (csak az 1932/33. tanévre), 40. Magyarberkesz, 41. Kérő, 42. Uzon, 43. Oláhdellő, 44. Aldoboly, 45. Andrásfalva, 46. Székelykocsárd, 47. Székelymizsna, 48. Mezőkeszű, 49. Magyarfodorháza, 50. Székelycsóka, 51. Bádok (csak az 1932/33. tanévre), 52. Hosszufalu, 53. Szilágysomlyó, 54. Oroszfája, 55. Nagyteremi, 56. Sztána, 57. Teremiújfalu, 58. Szárazajta, 59. Székelyszentistván, 60. Tordaszentlászló (csak az 1932/33. tanévre), 61. Tordos (csak az 1932/33. tanévre), 62. Kozárvár, 63. Farnos (csak az 1932/33. tanévre), 64. Küküllővár, 65. Nagyölyves, 66. Magyardécse, 67. Hodgya, 68. Málnás, 69. Magyarpalatka (csak az 1932/33. tanévre), 70. Kékes, 71. Küküllőalmás, 72. Árpástó (csak az 1932/33. tanévre), 73. Szék, 74. Unoka, 75. Nagyerce, 76. Dicsőszentmárton, 77. Jákótelke, 78. Szentmáté, 79. Alsótök, 80. Kézdivásárhely, 81. Sófalu, 82. Komolló, 83. Ploesti, 84. Oltzem, 85. Marosvécs, 86. Ördögösfüzes, 87. Lozsád, 88. Erősd.

Nyilvánossági jog nélküli iskolánk van tehát 88.

Még mindig 128 iskolánk van, amelyeknek sorsában nincs döntés.

A mult jelentésünkben ismertettük, hogy a bezárt 37 iskola ügyében tett eljárásainknak sikerét reméljük. Legtöbb megnyitását sikerült is kieszközölni (bár ideiglenes módon), de bezárva maradtak a szamosköblösi, zaláni, mezőtőhádi, hadrévi, koródszentmártoni, aranyosgerendi, tusoni, nagybaconi, mezőménesi, rákosdi, erdőszengyeli, nyárádtői iskoláink.

Az 1932/33. tanév végén egyházkerületünknek 356 elemi iskolája volt 533 tanerővel. Azonkívül mindössze 5 óvódája.

Az iskolák megoszlása egyházmegyénként:

1. Bekecsaljai	33 iskola	42 tanerővel
2. Dési	15 „	23 „
3. Erdővidéki	4 „	5 „
4. Görgényi	28 „	45 „
5. Gyulafehérvári	8 „	11 „
6. Hunyadi	12 „	17 „
7. Kalotaszegi	12 „	13 „
8. Kézdi	1 „	3 „
9. Kolozsvári	15 „	31 „
10. Küküllői	23 „	32 „

11. Marosi	41 iskola	69 tanerővel
12. Nagyenyedi	27 „	46 „
13. Nagysajói	15 „	16 „
14. Nagyszebeni	15 „	27 „
15. Orbai	3 „	3 „
16. Sepsi	17 „	28 „
17. Széki	19 „	25 „
18. Szilágyszolnoki	49 „	68 „
19. Udvarhelyi	15 „	21 „
20. Óromániai	4 „	8 „

Politikai megyék szerint: Alsófehérmegyében: 22, Brassó megyében 6, Kolozsmegyében 33, Fogarasmegyében 2, Hunyadmegyében 12, Marostordamegyében 102, Beszterce-Naszód megyében 7, Udvarhely megyében 21, Szilágymegyében 49, Szatmármegyében 4, Szeben megyében 3, Szolnok-Doboka megyében 28, Nagyküküllő megyében 7, Kisküküllő megyében 27, Háromszékmegyében 17, Torda-aranyos megyében 10, a Regátban (Rădăuți, Prahova, Ilfov és Covrului megyékben) 4 iskolánk van. Különös aggodalomra ad okot a sok nyilvánossági jog nélküli autorizáció, ha ezek vizsgáztatására és vizsgadíjaira vonatkozóan követelik a vonatkozó törvények merev végrehajtását, ezeknek az iskoláknak kapui csakhamar befognak zárulni. Átmenetileg mindkét iskolai évben sikerült könnyítéseket szerezni ilyen kategóriába eső iskoláink számára. A közoktatás- és vallásügyi miniszter ur 63604/32. számú rendeletével úgy intézkedett, hogy a nyilvánossági joggal nem rendelkező iskoláink tanulóit is saját tanítóik vizsgáztassák, a miniszter csak egy miniszteri kiküldöttet delegál elnökül. A tanulók semmiféle vizsgadíj fizetésére nem voltak kötelezve. E rendelet hatályát a miniszter úr 31.268/1933. számú intézkedésével az 1932—33. tanévre is meghosszabbította. Ez engedmény mellett is voltak nehézségek, itt-ott költségek is, de általában véve élni lehetett.

Az elemi iskolai tanterv nem változott, a tanterv revízió ügyében tett alaposan megindokolt előterjesztéseinket az illetékes hatóságok nem vették figyelembe.

A beiratásoknál most is nem egy helyt akadályaink vannak, az állami iskolai tanító urak közül nem egy szeptember 1. és 10-e között nem található a községben, állami tisztvise-

lők gyermekeinek beiratását nem engedik, stb. A névelemzés nemhogy csökkent volna erejében, de erősödött, ősrégi református családok gyermekei „román eredetűek“, református presbiterek gyermekeit tiltanak ki saját iskoláikból.

Minden esetben előterjesztésekkel éltünk, a szülők kéréseit beadtuk, de nagy utánjárással is csak kevés sikert lehetett elérni.

Nem szabad egy percig sem pihenni, minden illetékes tényezőnek össze kell fogni, hogy bármilyen küzdelmek árán is biztosíthassuk a szülők szabad iskolaválasztási jogát, méginkább ama legelemibb emberi jogot, hogy anyanyelvének megállapítására saját maga lehet illetékes.

Tanítói karunkból elhaltak: Sipos Árpád nyugalmazott, Kelemen Károly mezőcsávási, Bokodyné Jáni Ilona bedei, Makkai Dániel szászvárosi, Vargha Géza marosvásárhelyi kollégium, Holstein Mária dési tanítónők.

Nyugdíjba mentek: Benedek Julia széki, Kuthy Paula érszakácsi, Antal Gyula kolozsvári kollégiumi, Benedekfy Béla haranglábi, Dali József nagykendi, Fekete Ferenc lőrincfalvai, Kovács János kolozsvári, Lázár Katalin harasztkeréki, Ósz János küküllőpócsfalvai tanító aa. Ideiglenesen betegsége miatt nyugdíjazva van Szabó Teréz.

A mostani nehéz időkben hiveink nem tudtak az iskolaépítésekre annyit áldozni, mint eddig tették, leginkább csak a tantermek kibővítését, új tantermek építését tudták eszközölni, inkább munkával, fuvarral segítettek, de — mint az alábbi táblázat is mutatja — pénzáldozattal is kivették részüket.

Iskolaépítések, tanteremtoldások 1921. X—1933. X. 1-ig

1. Fejérd	— — — — —	25.000
2. Kolozs	— — — — —	5.000
3. Magyarkályán	— — — — —	40.000
4. Lozsád	— — — — —	160.000
5. Hosdát	— — — — —	87.000
6. Vajdahunyad	— — — — —	58.387
7. Alsóbölkény	— — — — —	27.000
8. Gernyeszeg	— — — — —	20.000
9. Ratosnya	— — — — —	150.000

10. Nagyerese	—	—	—	—	—	—	—	4.000
11. Póka	—	—	—	—	—	—	—	300.000
12. Vajdaszentivány	—	—	—	—	—	—	—	7.000
13. Berekeresztur	—	—	—	—	—	—	—	33.845
14. Lukafalva	—	—	—	—	—	—	—	30.000
15. Héjjasfalva	—	—	—	—	—	—	—	24.000
16. Nagymoha	—	—	—	—	—	—	—	163.700
17. Árpástó	—	—	—	—	—	—	—	280.000
18. Mezőverese gyháza	—	—	—	—	—	—	—	320.000
19. Szentmargita	—	—	—	—	—	—	—	6.000
20. Vicze	—	—	—	—	—	—	—	10.000
21. Alsótök	—	—	—	—	—	—	—	50.000
22. Magyarláros	—	—	—	—	—	—	—	15.000
23. Dicsőszentmárton	—	—	—	—	—	—	—	10.000
24. Héderfája	—	—	—	—	—	—	—	16.000
25. Désháza	—	—	—	—	—	—	—	5.400
26. Szilágyszeg	—	—	—	—	—	—	—	78.000
27. Magyarcsaholy	—	—	—	—	—	—	—	6.000
28. Sülelmed	—	—	—	—	—	—	—	101.494
29. Zovány	—	—	—	—	—	—	—	11.040
30. Tasnád	—	—	—	—	—	—	—	6.675
31. Érszodoró	—	—	—	—	—	—	—	6.107
32. Érszöllős	—	—	—	—	—	—	—	3.998
33. Magyarcsaholy	—	—	—	—	—	—	—	4.000
34. Kraszna	—	—	—	—	—	—	—	10.000
35. Szilagyballa	—	—	—	—	—	—	—	3.000
36. Mezőtóhát	—	—	—	—	—	—	—	19.025
37. Mezőzáh	—	—	—	—	—	—	—	23.708

2,120.379

Tanköteleseink száma mindig növekedőben van.

Tanköteleseink statisztikája az 1931—32. tanévben:

	Összes tankötelesek száma	Ref. elemi iskolába járt	Magyar felek. iskolába járt	Magyar nyelvű áll. isk.-ba járt	Ebből magyar középisk. járt	Rómán nyelvű el. isk.-ba járt	Rómán középiskolába járt	Német nyelvű iskolába járt	Tanonciskolába járt	Beiakoláztalan
1. Bekecsaljai ehm.	4073	2505	199	843	19	261	1	—	29	216
2. Dési "	1979	1302	47	65	22	294	72	—	99	78
3. Erdővidéki "	2646	213	20	2115	35	67	3	1	7	185
4. Görgényi "	3561	2673	40	357	41	130	16	9	30	265
5. Gyulafehérvári "	841	379	38	85	32	143	22	3	30	109
6. Hunyadi "	1833	720	51	451	102	289	81	8	54	74
7. Kalotaszegi "	39 8	543	—	2373	43	608	3	1	78	269
8. Kézdi "	1662	134	70	1070	42	144	117	—	9	76
9. Kolozsvári "	4812	1458	183	1620	548	704	46	66	148	249
10. Küküllői "	3007	1546	43	903	26	247	21	3	45	173
11. Marosi "	6557	3534	93	1649	411	361	40	3	270	196
12. Nagybányai "	5904	1927	43	2736	108	350	169	7	244	520
13. Nagysajói "	1906	741	28	545	20	366	31	19	25	131
14. Nagyszebeni "	2157	963	71	410	27	334	41	45	130	136
15. Orbai "	2498	135	15	2224	39	10	10	—	4	61
16. Sepsí "	3760	1159	33	1615	179	195	51	28	208	92
17. Széki "	3209	1236	68	1015	11	480	51	—	21	327
18. Szilágyszoln. "	9251	3906	58	3463	87	1016	35	—	138	348
19. Udvarhelyi "	4520	940	37	2937	85	298	34	—	74	115
20. Óromániai "	1289	197	1	480	32	4	44	21	58	452
	69330	26211	1338	26956	1909	6301	878	214	1701	3872

Tanköteleseink száma az előbbi évi 63,200-al szemben 6180 emelkedést mutat.

Az 1932/33. tanévben tanköteleseink száma 71982 (!) a kimutatások szerint, ez 2608 lélek szaporodást jelent.

E tanévben a 365 református elemi iskolában 27.060 gyermek tanult, akik közül

I. osztályba járt	—	—	—	—	6351
II. "	—	—	—	—	5300
III. "	—	—	—	—	5505
IV. "	—	—	—	—	4214
V. "	—	—	—	—	2809
VI. "	—	—	—	—	1776
VII. "	—	—	—	—	1105

Vallási megoszlás szerint a hozzánk járó 27.060 tankötelesből:

református	—	—	—	—	—	—	25,662
evangélikus	—	—	—	—	—	—	109
unitárius	—	—	—	—	—	—	384
római katolikus	—	—	—	—	—	—	787
gör. kel.	—	—	—	—	—	—	8
gör. kath.	—	—	—	—	—	—	27
adventista	—	—	—	—	—	—	21
baptista	—	—	—	—	—	—	26
zsidó	—	—	—	—	—	—	36

Az 5 óvodában 219 gyermek tanult.

Az állami revizorok és inspektorok látogatásáról felvett jegyzőkönyveket igazgatótanácsunk feldolgozta, bár az állami közegek szigorúan, nem egy helyt félremagyarázva ítélik meg iskoláink helyzetét, egyre több az elismerő, vagy legalább is kifogást nem emelő jegyzőkönyv.

Leginkább a román nyelvi tanítás és eredmény ellen van kifogásuk, pedig ennek a tanterv is az oka, sok helyt, tiszta magyar falukban, ahol román beszédet az iskolán kívül nem igen hall a gyermek, alig lehet nagy eredményt várni. A tanítóknál a jóakarát és iparkodás nem hiányzik.

Generális vizitáción a kalotaszegi és nagyszebeni egyházmegye iskoláit vizsgáltuk meg.

A kalotaszegi egyházmegyében a jákótelki, sárvásári, tordaszentlászlói és magyarókerekei iskolákat vizsgáltuk meg. Különösebb kifogásunk nem volt, legjobbnak találtuk az eredményt a sárvásári iskolában.

Megható és dicséretre méltó az a nemes igyekezet, amivel a nagyszebeni egyházmegye élén esperesével és agilis gondnokával iskoláit védi és fejleszteni igyekszik. Kitünő iskolái is vannak, a bürkösi, a fogarasi, a medgyesi, nagyszebeni, segesvári iskolák egyházkerületünk legjobb iskolái közé tartoznak; hanyag munkát a többiben sem találtunk. Buni, Medgyes. Nagymoha, Héjjasfalva, építik, bővítik iskoláikat, a buni két tanerőssé, a medgyesi 4 tanerőssé, a héjjasfalvi (amelyik be volt zárva és nagy utánjárással újra megnyitották) 2 tanerőssé fejlődött. Igaz lelki örömmel járunk ezekben az iskolákban!

A vallásoktatást az állami iskolákban a lelkészek végzik, az engedélyezett csekély óraszám mellett is eredménye van

a buzgó munkának. A tanítás az igazgatótanács által kiadott terv és beosztás szerint történik a legtöbb helyen.

Felekezeti iskoláinkban a vallásoktatás egyre elmélyültebb eredményesebb, mint azt a generális vizitáció alatt is tapasztaltuk; a gyermekek vasárnapi iskoláiban, igen határozott támaszt nyert vallásoktatásunk.

Az állami ünnepeket mindenütt megtartották, még mindig kellett védelmet keresnünk a miniszter urnál állami tanító urak olyan kivánságai ellen, hogy ilyen ünnepeken más felekezet templomába menjenek tanulóink.

A beérkezett jelentések szerint még van iskola, ahol nem ünnepelték meg **ünnepi keretben a reformáció emlékünnepét**; az egyházmegyei tanügyi előadók ennek megtartását pontosan ellenőrizték.

Ami a tanítók és iskolák anyagi helyzetét illeti, nyomoruság és lemondás majdnem mindenütt! Az a kevés államsegély is, ami volt, elvonatott, sok helyt a hiveink természet is tönkre tették az elemi csapások, így ők is alig fizethettek! Az 1927. éves tanítói fizetések 45—35%-os áldozati adóval sújtva, nehézzé tették tanítóink megélhetését; sok helyt még e leszállított illetmény is későn, vagy részben jutott kezeikbe. Ha kevesebb és szárazabb is lett a kenyér, Istené legyen a dicsőség és derék tanítóinké az elismerés, hogy a munka, a törődés a régi, a ruha kopott, de a kötelességteljesítés majdnem mindenütt lankadatlan!

Elemi iskoláink szükségletei az 1931/32. tanévben 27,723.860 leit, az 1932/33. tanévben 28,769.053 leit tettek ki. Az előző évben ebből az egyházközségeknek és híveknek kellett fedezni földben, terményekben és adóban, a tanerőknek áldozati adóban 21,239.711 leit, az 1932/33. tanévben 22,707.308 leit.

A többi az egyházkerület, ahol tudta, részben az egyházmegye fedezte. Bizonyára nem folytak be 100%-osan az egyházközségek és hívekre kirótt összegek!

Az anyagi nehézségeket tetézi, hogy a közoktatásügyi miniszter úr kénytelen volt a pénzügyminiszter úr kivánságára 120.547/28. számú rendeletét hatályon kívül helyezni és elrendelte a fizetési okmányoknak proporcionális bélyeggel (1.32%-os adó!) való ellátását, sőt 141818. számú rendeletével az összes tanerőkre nézve kívánja az egyezségi okmányok felterjesztését. Államsegély helyett **százezrek mennek az állam-**

kasszába az üres eklézsiái pénztárakból és tanítói zsebekből!
Minden intervenció hiába való volt!

Iskoláink megtartására újabb erőfeszítéseket kell tennünk, hiszen köztudomású, hogy az állam egymásután épít le a magyar szekciókat; kétségbeesetten jönnek több helyről hiveink, lelkeszeink, hogy községükben elhalt az állami iskolában a magyar szó, elment a református tanító, aki kántor is volt náluk. Segítsünk! Már vállalnák a felekezeti iskola terhet is!

Vigyázzunk, kíséreljük meg az emberfelettit is, hogy ami még nálunk vagyon, megtarthassuk.

III. Vagyonügyi jelentés.

Az egyházkerületi pénztár számadásairól és költségvetéseiről, valamint az egyházkerület vagyonügyi helyzetéről az alábbi jelentést terjesztjük a Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés elé:

A) Az 1931. évi egyházkerületi számadás az előző évi 184.522 lei 03 bani veszteség figyelembevételé mellett 76.185 lei 03 bani veszteséggel állítottott össze és záratott le. Ezen számadás első- és másodfokon felülvizsgáltatott és ennek a számadásnak főbb tételei a következők:

1. Ingatlanszámlánk egyenlege 1931. december hó 31-én 1,880.630 lei 55 banit mutat, mint tartozást, de viszont ennek a számlának a fedezetéül szolgál a Püspöki székház, valamint a Magyar-utca 40. és 44. számú házunk. Az 1931. év folyamán ingatlanszámlánkon nem történt semmi nevezetesebb tranzakció.

2. Történt egy szerencsés házvásárlás 1931. október hó folyamán, amennyiben igazgatótanácsunk a szászvárosi kollégium előljáróságának beleegyezésével megvásárolta a szászvárosi kollégium új épülete eladási árának egy részéből a Kálvin-utca 2. számú kétemeletes bérházat 3,250.000 lei ellenében. A vételár illetékekkel együtt 3,528.260 lei. Az épület az egyházkerület nevére telekkönyveztetett, de jegyzőkönyvileg meg van örökítve, hogy ezen bérház a szászvárosi kollégium Árvaházának tulajdona s jövedelme a szászvárosi kollégiumot illeti.

3. Az Önbiztosító alapunk egyenlege 1931. december hó 31-én 2,566.770 lei 91 banit tesz ki. Önbiztosításunk viszont-

biztosítva van az Első Erdélyi Biztosító rt.-nál és a Minerva Biztosító rt.-nál.

4. Az egyházközségek betétszámlája 7,512.287 lei 96 banira emelkedett.

5. Viszont az egyházközségek tartozásai című folyószámlánk egyenlege 9,585.270 lei 66 banit mutat.

6. Az iratterjesztés a saját költségvetése keretein belül gazdálkodott.

7. Az Utiköltség-számla egyenlege ebben az évben 283.500 lei 50 banit tüntet fel.

8. Házbérszámlánkon befolyt bruttó 1,219.337 lei házbérijövedelem, amit 316,483 lei ingatlan-fenntartási költség terhel.

9. A Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbanknál elhelyezett érdekeltségünk 8,349.093 lei, ebben benne foglaltatik a szászvárosi kollégium 4 milliós követelése, valamint saját folyószámlánk is.

B) Az 1932. évi egyházkerületi számadás az előző évi 76.185 lei 03 bani veszteségnek a figyelembevételével mellet 240.099 lei 85 bani veszteséggel állított össze és záratott le. Az 1932. évi számadás is úgy első, mint másodfokon felülvizsgáltatott, ezen számadásnak főbb pontjai és adatai a következők:

1. Ingatlan-számla tartozik változatlanul, mint az előző évben 1,880.630 lei 55 banival. Semmi változás nem történt 1932. évben.

2. A kényszeregyezésben lévő Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbanktól 1932. december hó 31-én követelésünk a szászvárosi kollégium betétjével és saját folyószámlánkkal együtt 7,397.835 lei.

3. Egyházközségek betétszámlájának egyenlege 7,423.869 lei 54 bani.

4. Az egyházközségek központi tartozását feltüntető folyószámla egyenlege 9,736.478 lei 1932. december hó 31-én.

5. Önbiztosító-alap egyenlege 2,699.972 lei.

6. Utiköltség-számla egyenlege 218.648 lei.

7. Házbér-számlán befolyt 948.598 lei, amit 465.578 lei 30 bani ingatlan fenntartási költség terhel. Előző évihez képest kevesebb a bevétel, amit a bérárak csökkenése magya-

ráz meg, a fenntartási költség pedig emelkedett, nagyobb javítások és az adók miatt.

8. A Belmissziói gazdálkodás külön költségvetés kereitelben történik 150.000—180.000 lei összkiadás és bevétel között.

C) Igazgatótanácsunk összeállította úgy az 1933., mint az 1934. évi egyházkerületi pénztár költségvetését, és pedig az 1933. évi költségvetést 15,913.200 lei kiadással, 15,558.530 lei bevétellel, tehát 354.670 lei várható hiánnyal, míg az 1934. évi egyházkerületi költségvetés 15,015.200 lei kiadással, 14,798.530 lei bevétellel, tehát 216.670 lei hiánnyal állított össze.

E költségvetések első- és másodfokon felülvizsgáltattak és jóváhagyattak. A két költségvetés lényegében ugyanazon adatok alapján készült. E két költségvetés főbb adatait és pontjait az alábbiakban ismertetjük:

1. 7,500.000 leit tesz ki az egyházközségek betétje, mely összeg után 3%-os kamat irányoztatott elő.

2. A központi adminisztráció ellátásának tételei között szerepel a most már lényegesen leszállított államsegély 900.000 lei értékben.

3. Utiköltségre 300.000 lei irányoztatott elő.

4. Bérházaink tiszta jövedelme nem becsülhető többre a mai gazdasági viszonyok között, mint 800.000 lei.

5. Előirányoztattak az egyházközségek kölcsönei után fizetendő kamatok is.

6. Az iratterjesztés költségvetése 555.200 lei bevétellel s ugyanannyi kiadással állított össze.

7. A rovatatok, mint átfutó tételek állítottak be a költségvetésekbe, mint rovatat a kijelölt célra használtatik fel.

8. Sajnosan kell nélkülözzük mint bevételi tételt az időközi kamatokat és a pénzügyi betétek után járó kamatokat a mai viszonyok között, amikor az egyházkerületi pénztár saját maga őrzi átfutó pénzeit is és nincs lehetősége annak, hogy valamelyik pénzügyi tételbe elhelyezhesse.

Méltóságos és Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!
A számadások és költségvetések főbb tételeinek és adatainak ismertetése után beszámolunk az alábbiakban azon anyagi vonatkozású kérdésekről, melyekkel a legutóbbi egy-

házkerületi közgyűlés után igazgatótanácsunk szembetalálta magát, vagy amelyek napirendre kerültek azóta.

I) Amint ismeretes, a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés előtt, az elmúlt 15 év alatt egyházunknak, természetesen a kormányzó igazgatótanácsnak is, legerősebb harcai az iskolavonalon voltak. Állandó küzdelem az iskolák fenntartása miatt az anyagiak előteremtése érdekében, örökös küzdelem a jogos, iskolai államsegélyért. A legutóbbi két év nehéz és súlyos gazdasági válsága ezt a küzdelmet csak tovább fokozta és a küzdelem súlypontja az utóbbi 2 évben — azt mondhatjuk — átterelődött lelkészeink katasztrófáisan megcsonkított államsegélye miatt a lelkeszi egzisztenciák megmentése érdekében folytatott állandó jellegű harcába.

Röviden ismertetni kívánjuk a lelkeszi kongrua-ügy történetét az utóbbi három év leforgása alatt.

Lelkészeink 1921. áprilisétől rendszeresen kapták az államsegélyt minden megkülönböztetés nélkül, úgy mint a többi felekezetek lelkeszei. Ha időközben tisztviselői fizetésrendezés, illetve fizetésemelkedés volt, az összes egyházak lelkeszei kivétel nélkül részesültek az ilyen fizetésrendezésben. Az utolsó év 1930., amikor lelkeszeink minden megkülönböztetés nélkül kapták kongruájukat. 1930. évben az erdélyi református egyházkerület 48 millió államsegélyt kapott.

1931. évben alkalmazzák a kongruára is a többi állami tisztviselőknél alkalmazott kulcs szerint az úgynevezett áldozati adó levonását, s ezenkívül az erdélyi református egyházkerület lelkeszeinek kongruáját 23%-kal redukálják, úgy, hogy az előző évi 48 millió leies kongrua egyszerre 30 millióra csökken le. Az áldozati adót a rossz gazdasági viszonyok miatt kényszerű fizetésleszállítással, a 23%-ot pedig „a felekezetek államsegélye közti egyenlőtlenségek” kiegyensúlyozásának szükségszerűségével indokolták.

A leszállított kongruát sem kapják pontosan lelkeszeink, rendszeren 3—4 havi késedelem van, míg végre kifizetetlenül maradt lelkeszeink kongruájának az 1931. évi szeptember, október, november és december havi része.

Következik az 1932. évi állami költségvetés összeállítása, melynek eredménye az lesz, hogy lelkeszeink havi államsegélye 800—1900 lei között mozog, s ugyanakkor egy

görögkeleti lelkész kongruája 3000—4500 lei között, a gör. és róm. kath. lelkészek kongruája 2500—4000 lei, stb.

A költségvetés összeállításánál a lélekszámot vették alapul, megállapították, hogy a romániai reformátusok lélekszáma 650.000. Ennek alapján az erdélyi református egyházkerületet 12.000.000 lei államsegély illeti meg s ezt vették fel az állami költségvetésbe. Hátrálékban maradt 1932. évről február, március és április hónap. Összesen az 1931. évről elmaradt 4 havi hátrálékos kongruával együtt hét havi kongruát nem kaptak meg lelkészeink, miközben havi kongruájuknak az összege rövid 2 év alatt 70 százalékkal csökkent.

Az állami költségvetésnek azon intézkedése, hogy a különböző felekezetek lelkészeinek államsegélyét az illető felekezetek lélekszámarányában állapította meg, azt eredményezte, hogy a különböző felekezetek lelkészei különböző nagyságu államsegélyt kaptak.

Az erdélyi történeti egyházak közül a görög-keleti egyház lelkészei kapták a legmagasabb államsegélyt, azután a lutheránus egyház, római katolikus egyház, református egyház, görögkatolikus és unitárius egyház lelkészei következnek sorrendben az államsegély nagysága szerint. Természetesen az egyes egyházak vezetősége részéről megindult a kérvényezések áradata, hogy a saját egyházuk lelkészeinek járó államsegély fölemeltesse. Mig az 1932-ik év folyamán a görög-kath. egyház lelkészeinek államsegélye 20,000.000 lejfel emeltetik föl, addig a református egyház sok kérelmezés és küldöttségjárás után 1933 januárjában 2,000.000 lei rendkívüli segélyt kap.

1933/34. évi állami költségvetés összeállításából az állapítható meg, hogy az 1933/34. évi állami költségvetésnél a lélekszámarány még csak a református egyház lelkészeinél tartatik fenn, mert a többi egyházak, mindenike valamilyen címen időközben egy-egy bonifikációt nyert, mellyel számára a régi alapon beállított lélekszámszerinti államsegély megállapítás érvényét veszítette.

Két év alatt érte egyházunk lelkészi karát a kongruának ily nagymérvű leszállítása, mely idő alatt igazgatótanácsunk vezetősége mindent elkövetett az állandó kérvényezés, parlamentben és szenátusban történt felszólalások és folytonos deputációk rendjén, hogy ezen sérelme lelkészeinknek

orvosoltassék. Eddigi eredmény a 2,000.000 lei rendkívüli segély 1933. január havában és annak megállapítása, hogy e jelentés elkészítése időpontjában végre, annyi kérelmezés után lelkészeink megkapták az 1931. évről elmaradt 4 havi hátrálékos kongruát úgynevezett adóbonokban, összesen 7 és félmillió lej értékben, amelyből 5,150.000 leit lelkészeink kérésére igazgatótanácsunk 72.5%-os árfoyonon értékesített.

Igazgatótanácsunk vezetősége továbbra is állandóan napirenden tartja egyházunknak a kongrua megállapítása tereén ért sérelmét és minden rendelkezésre álló eszközével igyekezni fog odahatni, hogy ez a sérelem a legközelebbi költségvetés összeállítására rendjén orvosoltassék. Továbbfolytatja azon akcióját, hogy lelkészeinknek 1932. évről elmaradt 3 havi hátrálékos kongruája mielőbb kifizettessék.

II. Jelentjük a Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlésnek, hogy igazgatótanácsunk, amint azt már a múlt egyházkerületi Közgyűlésen is jelentettük, 1931. nyarán egy felállítandó Református Kórház céljaira rendezendő sorsjegyakcióra engedélyt kapott. Amint ismeretes, egyházkerületünk vezetősége bevonva áldott célú munkásságába az egyházközségek vezetőségét, presbitériumait, nőszövetségeit, valamint a középiskolák tanárkarait és ifjúságát, a sorsjegyakciót az időközben lényegesen megváltozott gazdasági viszonyok ellenére is lefolytatta. A sorsjegyakció levezetésének az eredménye az volt, hogy a sorsjegyakció teljes leszámolása után a felállítandó Református Kórház céljaira kerek-számban 2,500.000 lei tiszta jövedelem maradt fenn.

Igazgatótanácsunk az egyházkerületi Közgyűlés által adott felhatalmazás alapján időközben a Marosvásárhelyen elhelyezett Diakonissza Intézetet áthelyezte Kolozsvárra és azonnal tervbe vette a Diakonisszaképző Intézettel kapcsolatosan egy kisebb kórháznak a létesítését, melyben a Diakonissza-képző Intézeti növendékek megfelelő gyakorlati kiképzést nyerhetnek.

A felállítandó kórház létesítésére Igazgatótanácsunk részéről egy bizottság küldetett ki, mely a reábizott feladatokat rövid félév alatt a következőképen oldotta meg:

Bérbe vette a szászvárosi kollégium tulajdonát képező Kálvin-utca 2. számú bérházat és ezt az épületet megfelelő szakmérnöki terv elkészítése után kórház céljaira alakította

át, felszerelvén a szükséges orvosi eszközökkel és gépekkel. Így alkotta meg a Diakonissza Intézet kórházát, a Református Kórházat, először 25 ágy férőhellyel, később az ágyak számát 40-re kellett szaporítsa a szükséglet következtében.

Meggyőződésünk, hogy Igazgatótanácsunk ezzel egyháznaknak egy feltétlenül szükséges és hézagpótló intézményét teremtette meg.

III. Jelentjük továbbá a Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlésnek, hogy az 1931. év folyamán elkezdett építkezést Brassóban egy kétemeletes kereskedelmi iskola létesítése érdekében az áldatlan gazdasági és pénzügyi viszonyok miatt 1932-ik év folyamán szüneteltettük, miután 1931-ik évben tető alá hozatott az új épület. Azonban 1933-ik év folyamán két ízben engedélyezett részletmunkák segítségével teljesen befejeztük a földszint és első emelet munkálatait úgy, hogy a tanítás már az új épületben folyik és minden reményünk meg van arra vonatkozólag, hogy az épületet 1934. év folyamán teljesen befejezzük és mint teljesen elkészült épületet, internátusával együtt a brassói keerskedelmi iskola rendelkezésére bocsájthatjuk 1934. év őszén.

IV. Ismeretes a Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés előtt, hogy 1931. november 2-án a kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank rt. kényszeregyezséget kért az akkori pénzügyi és gazdasági nehézségek miatt, amennyiben a betétesek állandó rohamának eleget tenni nem tudott és a betevőknek 3 év alatt visszafizetendő 100%-os kiegyenlítést ígért. Ezen kényszeregyezségi kérést a Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés az 1931. év őszén tartott gyűlésén abban a meggyőződésben szavazta meg, hogy a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank vállalt kötelezettségének eleget fog tenni. A kényszeregyezségi kérés elfogadásával majdnem egy időben hozta meg a parlament az úgynevezett konverziós törvényt, mely azóta több kisebb-nagyobb módosítással ma is érvényben van s tulajdonképen azt eredményezte, hogy Romániában a hitelélet teljesen megállott. Az adósoknak nemcsak kamatfizetési kedvezmény, hanem tartozásuk egy részének elengedése is törvényileg biztosított, ami az összes pénzintézeteket a legnehezebb feladatok elé állította. A Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank számbavéve a konverziós törvény által teremtett új helyze-

tet, arra a meggyőződésre jutott, hogy azon vállalt kötelezettségének, mely szerint a betéteseket 3 év alatt 100 %-al tudja kifizetni, nem tud eleget tenni s ezért 1932. december havában a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank rt. a kolozsvári kir. törvényszéknél újabb kényszeregyezségi kérést adott be, amelyben a hitelezők 50%-os kiegyenlítését igéri 5 év alatt.

Egyházkerületünknek 1932. december 31-én a Kolozsvári Takarékpénztárnál fennálló érdekeltsége 7,397.835 leit tett ki a szászvárosi kollégium négy millió leies betétjével együtt. A kolozsvári törvényszék felhívására igazgatótanácsunk február 9-i ülésében foglalkozott a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank kényszeregyezségi kérésének ügyével. Igazgatótanácsunk az előzőleg tartott Püspöki Szék állásfoglalása rendjén is, de legjobb meggyőződése szerint is, mivel az adott körülmények között az egyházkerületi érdekeltség megmentése érdekében többet nem tehetett, egyhangú határozatával kimondotta, hogy a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank 50%-os kényszeregyezségi kérését elfogadja s annak megszavazására törvényes képviselőjét utasította.

Kérjük a Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlést, hogy igazgatótanácsunknak ezen eljárását vegye jóváhagyó tudomásul.

V. Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés! Amint köztudomású, az elmúlt két esztendő gazdasági szempontból az egész világot, de különösen Romániát rendkívül súlyosan érintette és nem lehet tudni még e pillanatban is, hogy a világgazdasági krízis elérte-e mélypontját. Természetes, hogy ez a gazdasági krízis súlyosan érintette anyaszentegyházunknak minden intézményét, az egyházkerület igazgatótanácsától egészen le a legkisebb gyülekezethez. Az egyházkerületi pénztár a legsúlyosabb feladatok elé állított ezen két év alatt már azáltal is, hogy olyan időben, amikor a fizetési kötelezettség érzete minden vonalon nemcsak csökkent, hanem megszűnt: vállalt fizetési kötelezettségeinek pontosan tudjon eleget tenni. Az elmúlt két év alatt egyáltalában sem időközi, sem bankbetétek utáni kamatokra számítani nem lehetett, az átmeneti pénzeknek bankszerű kezelése teljesen lehetetlen volt. Nehéz helyzetben lévő tanítói karunk súlyos gazdasági helyzete mellé sorakozott lelké-

szeinknek talán még nehezebb anyagi helyzete. Kétségkívül a legnehezebb helyzetben a házonkívül tanítottó tanító és lelkesztéstvéreink voltak, kiknek egyházkerületünk mindenkor igyekezett segítségére sietni a lehetőségek határain belül.

Igazgatótanácsunk a maga részéről a lehetőség és a rendelkezésre álló anyagi erők keretein belül a jövőben is mindent el fog követni arra vonatkozólag, hogy az egyházkerületi pénztár vállalt kötelezettségeinek pontosan eleget tegyen, de ennek egyik elengedhetetlen feltétele, hogy egyházközségeink és egyházi tisztviselőink szintén eleget tegyenek azon kötelezettségeknek, amelyeket az egyházkerületi pénztárral és különböző egyházi intézményeinkkel szemben vállaltak

IV. Jelentés az egyházkerületi iratterjesztés állapotáról.

Az iratterjesztés az 1931. évben 3335 énekeskönyvet, 1388 bibliát és bibliai részt, 244 imakönyvet, 14014 valláskönyvet, 4570 más különböző könyvet és füzetet, összesen 23.561 darabot adott el. Az év folyamán kihelyezett könyvek és iratok értéke 676,243 lei. A künnlevőség 558,987,05 lei. Kiadványaink 1931-ben: Gr. Mikó Imre, Az Ünnepnepok II. sorozatának 10. száma, Az I—IV. elemi iskolai osztályok valláskönyveinek új lenyomata, Református Naptár az 1932. évre.

Az 1932. évben eladott az iratterjesztés 2446 énekeskönyvet, 1459 bibliát és bibliai részt, 166 imakönyvet, 12005 valláskönyvet, 4566 más különböző könyvet és füzetet, összesen 20642 darabot. Az év folyamán kihelyezett könyvek és iratok értéke 600.322 lei. A künnlevőség 623,918 lei 55 bani. Kiadványaink 1932-ben: Református keresztyén hitvallás az elemi iskolák VII., középiskolák III. oszt. számára (változatlan új kiadás). Nagy József: Krisztus és Antikrisztus Oroszországban, Bakk József: Új eszmék, régi igazságok, Székely János: Vallástörténet, Református valláskönyv a középiskolák V. osztálya részére, V. és VI. elemi oszt. valláskönyvek új lenyomata, Zalányi: Neveléstörténet, Tankönyv a tanítóképzők részére, Diakonissza szabályzat, II. Helvét Hitvallás: A parochiális könyvtár XV. kötete, Erdős József debreceni egyetemi tanár átnézett és javított fordításában, a szerző bevezetésével és jegyzeteivel, Református Naptár az 1933. évre.

Az erdélyi református egyházkerület igazgatótanácsa.

Kolozsvár, 1933. november 8.

Ugron István

egyházkerületi főgondnok.

Dr. Makkai Sándor

püspök.

Vásárhelyi János

püspökhelyettes, egyházkerületi főjegyző.

Almási Samu, Dr. Darkó Ákos, Dr. Illés Gyula, Mester Mihály

egyházkerületi előadótanácsosok.